

SILVIA ANDREESCU — THEODOR MĂNESCU

Oraşul scufundat

dramă în trei acte

„...îndepărtaţi magia de mine !”

GOETHE

„...misterul — iată natura birocrăţiei !”

www.cimec.ro

MARX

Personajele

VINTILĂ VIDU

ANGHEL AMZA

TOMA PREDA

CRISTIAN PREDA

DOCTORUL EREMIA

DOMINIC

LELIA BÎRSAN

STELIANA PREDA

I. BALUL

II. ECLIPSA

III. PENDULA

I. BALUL

Față de cortină.

Un grup de oameni îmbrăcați în negru.

VINTILĂ : Nu spun că ar fi fost lipsit de merite. Nu îi tăgăduiesc nici devotamentul și nici o anumită forță lăuntrică, adeseori fascinantă. Era capabil să-i seducă, pur și simplu, pe cei dispuși să i se înrobească. S-a spus că excesul de muncă, eforturile fără friu, i-ar fi grăbit moartea, ceea ce nu e departe de adevăr. Dar l-am cunoscut prea bine ca să mai pot primi această părere fără rezerve... Eu unul cred că l-a ucis trecerea inexorabilă a timpului. (Pauză.) Întreaga lui

viață a fost un monolog. Incapabil să comunice realmente cu vreo altă făptură ome-nească... incapabil să stabilească vreun dialog, surd și orb... surd și orb, nu era în stare să priceapă nici că timpul trece, nici să inițieze sau să primească vreo schimbare. Dimpotrivă, în fondul cel mai secret al personalității lui, era un dușman înverșunat al oricăror înnoiri, al tuturor înnoirilor necesare și binefăcătoare. (Pauză.) L-a ucis năzuința oamenilor spre dialog, aspirația firească a

fiecăru om de a se afirma pe merit. Moartea lui mi se pare normală, mi se pare în firea lucrurilor.

STELIANA : Vintilă !... (Vintilă o privește.) Aici, la cițiva pași de mormintul lui...

VENTILĂ : Să ne amintim de el numai de bine, nu ? Dar parcă se poate vorbi despre morți numai de bine ?

Intonerie.

La reaprinderea luminii, ne aflăm sub cupola unui observator astronomic, pe jumătate deschisă. Telescopul e îndreptat spre stele. Un telefon modern. În dreapta, citeva trepte mai jos, o cameră îngustă, cu o canapea.

De jur împrejur, o clădire stil, poate, pe vremuri, primărie sau prefectură, apoi sediu de sfat popular, acum în curs de a fi demolată. Încăperea — care circumserie parțial, pe planul convenției, cupola — este excesiv de înaltă, cu uși pe măsura ei, deschise vraise, fără ferestre, care au fost scoase din rame, și aproape fără nici un mobilier, redus la un fotoliu, un scaun, un telefon de tip vechi, așezat direct pe ășumea ; fotoliul e — ca și clădirea — moștenit și uzat ; în plus, o sobă de teracotă.

Prin spațiile goale ale pereților orbi, unde au fost ferestrele, lumina lunii, galben-roșie, circulă nestingherită, conferind scenei o aură de ruină.

În cele două extremități ale scenei, în prim-planul circumferent, ruinele unui oraș pustiu, abandonat.

Din culise, zvon de muzică, risete, voci.

Acțiunea se derulează într-o singură noapte, din amurg pînă în zori.

VINTILĂ (singur, la telefon, în planul secund al scenei) : Bună seara, tovarășe Goian. La telefon Vintilă Vidu... Da, noi sintem ultimii care plecăm. Da, a fost o acțiune destul de complicată. Să evacuezi aproape nouăsprezece mii de oameni, cu tot avutul lor — nu-i lesne. Da, în total 4.327 de familii. Deacum, ați scăpat de drumurile spre noi. Da, o să venim pe malul lacului să înotăm și să ne bronzăm la soare. Și să admirăm barajul... Nu, n-au fost incidente. Doar femeile au mai dat apă la șoareci. Avem aici și morminte, ide celor dragi... (Pauză.) Da, da. Observatorul e și continuă să fie, pentru mine, o enigmă. Totdeauna mi-a stat ca un cui în talpă. N-am avut niciodată pretenția să trăiesc într-un oraș al științei ! Nu pentru că m-aș teme de răspundere, dar nici nu-mi place să mă întind mai mult decît mi-e plapuma. Cu pene de împrumut mă pot împăuna, dar să și zbor cu ele, mai greu. Aici a jucat un rol mare vanitatea lui Amza. (Altă pauză.) Firește că nu sint vesel. Știu, totul a fost necesar, dar inima, inima nu se supune... Imi pare bine că mă înțelegeți. Parecă aș fi silit să mă despart dintr-odată de mine însumi sau că și eum m-ar tăia cineva în două. O parte va fi cu mine, ori-

unde, dar cealaltă a rămas aici și va rămîne aici, pentru totdeauna, acoperită de ape. Înțeleg, înțeleg. Sarcina noastră a fost să asigurăm aici evacuarea. Alții se ocupă și se vor ocupa de orașul cel nou. Fiecare cu povara lui. (Pauză.) Da, se aude muzică, ați auzit bine. Ultimii locuitori au organizat un bal. Ultimul bal, de despărțire. Știu eu dacă se distrează ? Poate fac haz de necaz. Se pare că nu se plictisesc... Aici, în saloanele primăriei, da. Vor probabil să uite, să le treacă mai repede ultimele ceasuri aici, cît mai repede... Nu, nu mai sint balurile pentru mine și nici eu pentru ele. Și apoi, noi, tovarășe prim, nici nu pricepem dansurile astea moderne. Mai știam cu pe vremuri tango, vals... Răposatei, nevستی-mi, îi plăcea valsul... Da, la balul breslei, cum să nu țin minte. Sint vreo cițiva anișori de atunci. Au de gînd să danseze și pe străzi, da, pe străzile acum abandonate, pustii. Mie nu se pare o petrecere cam tristă. (Altă pauză.) Nu, pisicile nu vor să plece. Ruinele sint invadate de pisici flămînde. Se vor îneca. (Altă pauză.) Am să încerc, deși mi-e greu să fiu bine dispus. Și eu nu știu să mă prefac. De-acum orașul nostru a dispărut de pe harta țării. (Pauză.) Da, e ultima convorbire. Avem de gînd să tăiem firul. Nu ne mai cheamă nimeni și nici noi nu avem pe cine să chemăm. Să nu-l tăiem ? De ce ?... Bine. Aștept telefonul dumneavoastră. În noaptea asta, da. Cu bine. (Închide receptorul ; iese, cu pași domoli, îngîndurat. Muzica se aude mai puternică, din nou risete, glasuri, scena a rămas citeva clipe goală ; apar, sub cupolă, în planul ultim al scenei, Lelia și Toma.)

TOMA : Lelia ! (Se oprește în fața ei.) Nu merit nici un răspuns ?

LELIA : Toma... întîlnirea noastră aici e atît de ciudată... (După o clipă de tăcere.) Nu știu de ce am acceptat...

TOMA : M-am întrebât și eu. Pesemne, efectul surprize. Nu te așteptai la telefonul meu. Poate că te-a atras și balul... Ai mai văzut morți care dansează ? Primul bal, ultimul bal. Dansăm printre ruine, Lelia, noi doi am dansat vreodată ? Nu ? Niciodată ? Păcat. Așteptai să te invit ? Nici măcar ? (Întră Steliana.)

STELIANA : Toma... (A văzut-o pe Lelia și parecă a înghețat.)

LELIA : Bună seara, doamnă...

STELIANA : Toma, e rușinos... E rușinos...

TOMA : Mamă, să mă interesez unde ai putea dormi...

STELIANA : Plec chiar acum. În clipa asta. TOMA : Noaptea ? Rămii, mamă. O singură noapte. Nici nu am nevoie de mai mult. Dacă nu vrei să dormi, atunci, uite, ai să privești eclipsa de lună. Prin telescop. Vine și Amza, mamă. A, Lelia, acum știu ce te-a adus aici. Eclipsa, eclipsa de lună.

STELIANA (il privește fix) : Tu... nu mai ești în toate mințile.

TOMA : N-ai cu ce să te întorci. Mașina e în pană. S-a spart un cauciuc. Și nu știu să-l înlocuiesc. Trebuie să găsesc pe aici vreun

sofer. Alfel, n-o să avem cu ce pleca și... (Glumește ?) ...o să ne înecăm aici. Peste șapte sau opt ore tot ce-a mai rămas din bietul nostru oraș va fi la fund. Așa că, toate sînt altfel decît pînă acum, mamă. STELIANA : Pentru mine, nimic nu e altfel. Nu știu ce vrei să spui. TOMA : Nici eu nu știu încă. Nici ce am de spus. Nici ce am de făcut. Nu-mi cunosc rolul deloc. Mi-e teamă c-am să mă bilbiu. (A intrat Dominic.)

DOMINIC : Deranjez ?

LELIA : Și eu plec, Toma. La revedere !

DOMINIC : Văd că sînt în plus aici.

LELIA : Toamă voiam să plec.

DOMINIC : Nu aveți nici un motiv să vă placă prezența mea.

LELIA : V-am uitat. De mult.

TOMA : Lelia, nu te las să pleci. Încă nu. E o pornire egoistă, știu. Nu te merit lingă mine nici o clipă, știu. Totuși... (Lelia, gest.) Șezi, mamă. Dominic, asta e. Nu ne mai rămîne decît să tăcem. Și să ne uităm unul la celălalt. Ca și cum nu ne-am văzut niciodată și ne-am fi întîlnit acum, pe aceeași insulă pustie, venind din valuri. Doi naufragiați. DOMINIC : Nu mă simt deloc naufragiat. Ce rost au lamentările ?

TOMA : Atunci, invit-o pe Lelia la dans. N-o să te refuze. Te-a uitat. Așa că te-a și iertat.

LELIA : Nu te știam lipsit de gust.

TOMA : Iartă-mă. Dar sînt și lipsit de gust. (Intră Cristian.)

CRISTIAN : Bună seara...

STELIANA (se ridică, aproape tremurînd) : To-ma !...

TOMA (după o pauză) : Tirziu...

CRISTIAN : Mai bine mai tirziu... (Dă să iasă.) Lelia ? !... Tu aici ?

LELIA : Ciudat, nu ?

CRISTIAN (see) : Vintilă unde e ? Dansează ? (Iese.)

DOMINIC : Îi e lehamite să vorbească cu noi.

TOMA : Nu are motive ?

DOMINIC : Și mie mi-e lehamite să-l văd. Din liceu mă urăște.

CRISTIAN (care a reintrat pe ultima replică, pe un ton neutru) : E adevărat. De atunci te urăsc.

DOMINIC : Nu era nevoie să mi-o declari. Știam. (Dă să iasă.)

TOMA : Dominic, stai. (Lui Cristian.) Ai întrecut măsura. Sau ne crezi ajunși la mîna ta ?

STELIANA : Toma... (Iese.)

TOMA : S-ar putea să aîung și la mîna ta. S-ar putea să nu-mi mai găsească locul nicăieri. Voi veni cu umilită înaintea ta, ca o slugă netrebnică, gonit de pretutîndeni, și te voi ruga să-mi oferi un post de paznic de noapte, la un'versitatea unde cu onoare ești rector. Noul oraș are și o universitate, nu ? Unde tu tronezi ! Paznic de noapte, ca să nu fiu văzut. Acordați audiențe ?

CRISTIAN : Te-am mai rugat și azi dimineață. N-are rost să înveninăm mai mult re-

lațiile dintre noi, mai mult decît sînt. N-are nici un rost. O discuție rațională, sînt de acord. Dar scandal, nu. Și, te rog, cruță-mi nervii. Și pe ai tăi. Ai mei, cel puțin, sînt făcuți praf.

TOMA : Ai fi putut să o saluți pe mama... CRISTIAN (gest) : Știam că n-o să-mi răs-pundă. Ai văzut doar...

(Toma îl privește cîteva clipe, apoi trece, coborînd treptele, în camera de odihnă. Se așează pe canapea, întins. Dominic iese fără nici un cuvînt.)

LELIA : Nu te recunosc, Cristian.

CRISTIAN : Nici eu. (Se privește în tăcere.)

TOMA : Lelia !

(Lelia ezită cîteva clipe, apoi, după ce l-a privit pe Cristian ca și cum și-ar cere scuze, intră în camera de odihnă. Tace. Cristian iese, abătut, aplecat de umeri.)

TOMA : Camera asta te înspăimîntă.

LELIA : Deloc.

TOMA (după o pauză) : Dacă aș avea pe cineva lingă mine... Un glas de care să mă agăț.

LELIA : Îl ai pe Cristian.

TOMA : Cristian ? !... De-abia se stăpînește să nu-și urle triumful. O ultimă urmă de bun simț îl oprește. Acum, eu sînt la pămînt, iar el...

LELIA : Nu-l cunoști. Cristian e atît de delicat... atît de lipsit de orice ambiție, aproape timid. Dacă, o singură dată în viață a îndrăznit să se răzvrătească, a făcut-o pentru că ați întrecut măsura.

TOMA : Pînă azi, eu mă consideram cel părăsit, cel trădat. Dar aflasem adevărul. Dar azi... (O privește atent.) ...adevărul pare a fi minciună.

LELIA : Pare ? (Rece.) Mă antrenezi într-o discuție de care sînt străin.

TOMA : Să-mi fi spus doar atît : „nu e nimic adevărat“.

LELIA : Nu era cazul să mă fi dezvinovățit. Și acum, sînt departe de toate astea.

TOMA : Ești departe și de ce mi se întîmplă mie.

LELIA : Nu cred că ești într-o situație fără ieseire.

TOMA (izbucînd) : Nu vreau să mă consolez nimeni. (Se stăpînește.) Cu atît mai puțin tu. (O privește.) Tu... nu te-ai schimbat de loc...

LELIA : Nu mai cred de mult în cuvintele tale.

TOMA : S-au adevărit ale tale, în schimb.

LELIA : Îmi pare rău.

TOMA : Presentimentele tale nu te-au înșelat.

LELIA : Nu erau presentimente. Sau nu numai. Pur și simplu îți voiam binele. Îți vorbeam cu vocea bunului simț.

TOMA : Eu îmi spuneam că nu mă iubești.

LELIA (după o pauză) : Nici nu te-am iubit vreodată, Toma. (Tăcere.) Dar chiar dacă

te-ai fi iubit, tu n-ai căutat din partea mea dragoste, ci admirație. Or, eu nu pot prețui pe nimeni mai mult decît merită. O vreme mi s-a părut că te iubesc. Dar am confundat sentimentele. Ce puteam face aici ? Mai exact, între cine aveam de ales ? Mi se făcuse silă...
Piuă și Amza...
TOMA : Amza ? ! Minți !
LELIA (după o pauză) : Te iert și acum. Dintre toți, o vreme, tu mi-ai părut cel mai interesant. Dar dragostea, dragostea e altceva... În orice caz, cît timp am fost împreună, nu visam să ai două telefoane pe birou... Și-ți spuneam că e absurd să fii ce-ai fost, pentru că n-ai nici un fel de pre-gătire... Și că, mai devreme sau mai târziu, n-ai să rezisti. Asta te-a înstrăinat de mine, înainte de a fi descoperit eu că nu te iubesc. Rătrînul tău profesor e invincibil în influența pe care o are asupra ta.
TOMA : Susții că Amza ți-a făcut curte ? !
LELIA : Curte ? E puțin spus. Vrei amănunte ?
TOMA : Nu ! (După o pauză.) Spuneai că dragostea e altceva... Acum știi ce e ?
LELIA : Da. Acum știu.
TOMA (intr-un tirziu) : Ți dorește fericire.
LELIA : Ți mulțumesc. Dar termină cu aerul ăsta solemn. Ești caraghios.
TOMA (tresare, ca palmuit. După o pauză, se ridică) : Bei ceva ? Am cerut să mi se aducă aici ceva de băut...
LELIA : Da... poate e-am să beau.
TOMA (umple paharele ; îi întinde unul ; cîoienesc în tăcere, beau ; a așezat paharul pe jos) : Pe mine m-au acoperit apele. Adevărul e că sint mort. M-am înecat în lacul de acumulare al unei extraordinare hidrocentrale. Cum să mă măsor eu cu ea ? (Tace cîteva elipe.) Orașul nostru... l-am iubit. Așa cum era. O așezare oarecare. Seara, oamenii se adunau în fața porților și birfeau. Și doar două puncte înconjurate de mister. Aici, unde erai tu. Și sediul nostru. De cîte ori discutau despre noi o făceau în șoaptă, ca și cum ar fi fost vorba de taine de nepătruns. Era al meu. Acum, a dispărut de pe harta țării. Iar eu ? Unde să mă duc ? Într-un oraș necunoscut...
LELIA : Sint aceeași oameni. N-au vrut să se risipească. Și toți te cunosc. Nici n-ai fost măcar o singură dată să-l vezi.
TOMA : O metropolă, știu ! Un centru științific, știu ! Cu o politehnică, știu ! Il urăsc. Nimeni n-o să mai aibă nevoie de mine. Nimeni nici n-o să știe acolo că exist... O furnică, la fel ca oricare alta. Ce merite am avut, deci ? Nici unul.
LELIA : Încetează.
TOMA : De-abia am început. (Pauză.) Nici odată n-ai crezut în mine. Ești...
LELIA : Te rog. Presimțeam că vom ajunge și aici, la astfel de cuvinte. Nu știu ce m-a îndemnat să vin la chemarea ta, cînd ar fi fost mai normal să te fi ocolit.
TOMA : Ai văzut cum se adună trecătorii la înmormîntarea cuiva necunoscut ? Din pură curiozitate.

LELIA (rea) : Poate.
TOMA (după o pauză) : Mai bei ?
LELIA : Nu, nu mai beau.
TOMA : Te măriți cu Cristian ?
LELIA : Nu mă întreba cu cine, nu-ți spun. (După o pauză.) Vorbim și de data asta în pustiu. (Se ridică.) O singură întrebare, totuși am. (Toma o privește.) Ce simțai în zilele acelea, cînd eu eram arestată, în fine — reținută doar, pentru anchetă ?... Trimisă acolo — de tine. De tine și de Amza.
TOMA : Nu știu cum de mai am putere, cum de nu se deschide pămîntul... (Izbucnește.) Lelia ! Te iubesc ! N-am încetat o clipă să te iubesc... nici o zi, nici o noapte... o, mai ales, nici o noapte ! Te uram, te disprețuiam — dar nu eram în stare să te alung din inimă... din singe... Acum, mai mult ca oricînd.
LELIA : Mă pierzi a doua oară. Și ți se pare că mă iubești, pentru că mă pierzi.
TOMA : Mi se pare ? Lelia ! (O cuprinde în brațe.)
LELIA (se zbate, nu poate să scape) : Lasă-mă !... Lasă-mă ! Toma, te rog... te rog mult...
TOMA : Lelia... dragostea mea... (A intrat Cristian.)
 (Cristian îl apucă de umăr pe Toma, îl întoarce brusc cu fața spre el, și, cu un pumn în bărbie, îl aruncă pe canapea. Pauză. Toma se ridică încet.)
LELIA : Nu trebuia...
CRISTIAN (după ce au tăcut toți trei vreme îndelungată) : Iartă-mă.
TOMA : Nu pentru ea, nu pentru ea, pentru tine ai făcut-o. Ești gelos... ești gelos...
CRISTIAN : Isprăvește !
TOMA : Țasta-i adevărul ! Te doare...
CRISTIAN (încet) : Toma, noi doi n-am avut niciodată o discuție serioasă.
TOMA : Nici n-o să avem.
CRISTIAN : Totuși, te întreb : ce ai de gînd să faci ?
TOMA : Să mă omor.
STELIANA (care a intrat pe ultimele două replici) : Toma...
TOMA : Mamă ! Am glumit ! Doar n-am să-ți fac și răul ăsta, după toate cîte ți le-am adus pe cap...
CRISTIAN : Te previn că Amza nu-ți va găsi nici un post care să te satisfacă.
TOMA (după o pauză) : Ai darul prevederii.
CRISTIAN : Atunci ?
TOMA : Nimic. Știi ce înseamnă nimic ? (După o clipă de tăcere.) Cu toate că... am să ies din groapa asta.
CRISTIAN : Pe ce te bazezi ? Te lași îmbătat de apă rece. Amza nu-ți spune nimic precis, nici pe ce se bizuie, te lasă doar să bînuiești că are cine știe ce relații misterioase, prieteni suspuși, gata oricînd să vă sară în ajutor...

TOMA : Te-ai bucura să mă vezi definitiv la pământ.

CRISTIAN : M-aş bucura să te văd ancorat undeva.

TOMA : Acum, tu călătoreşti cu toate pinzele sus. Dar vîntul prielnic se poate opri. Sau să se stîrneasă furtuna.

CRISTIAN (rar) : Am senzaţia că te destrămî.
TOMA : Exact. Mă destrăm. E o senzaţie foarte plăcută. (După o clipă de tăcere.) Exerciţia asupra mea o presiune pe care n-o suport. Nu sînt liber decît departe de voi.

CRISTIAN : Avem libertatea să ne şi degradăm... (Gest.)

LELIA : Toma... nu-ţi vrem răul...

TOMA : Scuţiţi-mă de mîrînimia voastră ! Nu vă daţi seama că mă pîlmuiţi cu fiecare vorbă ? După ce mi-aţi furat tot !

CRISTIAN (după o pauză) : Eu... ce ţi-am furat ?... Altul e hoţul, Toma. Dacă poate fi numit aşa. (Lelia îl priveşte : Cristian îi suportă neînduplecat privirea.) Dar văd că a venit vremea să afli adevărul despre tine pînă la capăt.

LELIA : Cristian... E rîndul meu să fiu surprinsă.

CRISTIAN (violent) : Lasă-mă. Numai o întîmplare te-a salvat, Toma, Lelia e aici de faţă. Trăieşte. Şi ea nu ţi-ar fi spus-o niciodată... Dar ai fi putut să o ai pe conştiinţă.

LELIA : Cristian...

TOMA (năucit, tace cîteva clipe, apoi cu un glas neomenesc) : Lelia ! (Iese brusc : se opreşte sub cupolă.)

LELIA : Nu trebuia... nu trebuia... eşti de o consecvenţă înspăimîntătoare.

(Steliana a ieşit în tăcere din cameră.)

CRISTIAN : Mă lauzi. Eu n-aş fi capabil să mă sinucid. În nici o împrejurare. Tu, în schimb, ai încercat. Şi doar o întîmplare te-a salvat. Trebuia s-o afle. Dacă ai fi murit, printr-o uciagaşii morali s-ar fi numărat şi el. (O priveşte surprins.) Nu mă mai asculti !... Ce-i cu tine ?... Ai un aer ciudat... Îţi strălucesc ochii. Ca şi cum fericirea ar fi aproape de tine... O pindeşti chiar... sau te pregăteşti s-o atingi...

LELIA (şi-a revenit : sec) : Ți se pare. (Iese. Cristian o urmează. Toma a înconjurat-o cu braţele pe Steliana care, în picioare, îi mîngîie părul.)

TOMA (absent) : În fine... oalele s-au spart. Cîteva trebuia să plătească.

(A intrat Amza, urmat, la o distanţă respectuoasă, de Dominic.)

AMZA : Ce s-a spart ? Şi cine să plătească ? (După o pauză.) Bună seara la toată lumea.

TOMA : Aţi venit...

AMZA (îi priveşte) : Hai, hai, ce-i atmosfera asta ? Vreau să văd în jurul meu oameni cu moralul ridicat. Viitorul e tot al nostru, dragii mei, e mereu al nostru, nu l-am scăpat din mînă nici o secundă.

TOMA (după o scurtă ezitare) : Nu mă întrebaţi de ce am stăruit să vă întorcăţi azi, neapărat azi ?

AMZA : Aş fi venit oricum. Şi aşa am lipsit mult. Dar aici nu mai aveam nimic esenţial de rezolvat. De amănunte se pot ocupa şi alţii, nu neapărat eu. Am bănuit însă că ți s-a întîmplat ceva cu totul extraordinar, din moment ce mi-ai trimis asemenea semnale de alarmă.

STELIANA : Toma ne pregăteşte o lovitură de teatru. (Nu l-a văzut pe Cristian, cînd a intrat.) Le-a adus şi pe Cristian.

AMZA (care l-a văzut, sec) : Cristian nu e mai puţin fiul tău decît Toma. (După o pauză, întinzîndu-i mîna.) Am febră ?

STELIANA (stîngerită) : Parecă...

AMZA : Am bănuit. Cum se apropie toamna, ofica îşi face de cap. Nu mă plîng. (Celorlalţi.) Am vorbit cu tovarăşul Goian.

DOMINIC (cu sufletul la gură) : Şi ? !

AMZA : Tovarăşul e scump la vorbă. Dar vom avea cîştig de cauză, nu încape nici o îndoială. Mi-a dat de înţeles. Aşa că vei lucra în continuare, în linişte.

DOMINIC : Credeţi ?

AMZA : Te îndoieşti de spusesele mele ? !

DOMINIC : Poate ar fi bine să-l informăm şi pe Vidu...

AMZA : Azi calci în străchini, băiete. Pe Vintilă nu ne putem bizui, în nici o împrejurare. Cît a fost aici prim, mi-a pus numai beţe în roate. E moale, moale ca o cîrpă. Nu are stofă de conducător. Deloc. Acum, gata. Nu mai e nimic de el. S-a ales prafu' ! (Fără nici un accent.) Şi o să afle cine a fost şi cine e Anghel Amza.

TOMA : Si de noi s-a ales praful ! Aleluia !

AMZA : De noi ? ! De mine ? De tine ! Te regăsesc, văd, cum te-am lăsat. Mai rău chiar.

TOMA : Dacă vă ştiu aici, redevin eu însumi. Nu v-aţi înşelat niciodată asupra nimănui şi cu privire la nimic. N-aţi dat greş niciodată...

LELIA (încet, ca pentru sine) : Doamne, dumnezeule...

AMZA (care nu o văzuse, se întoarce spre ea, parec electrocutat : într-un tîrziu) : Dumneata ? !

TOMA (precipitat) : Vă rog să rămîneţi. Vă rog să nu plecaţi.

AMZA : Dac-am venit, rămîn. Chiar sînt curios să aflu de ce ne-ai chemat pe toţi aici. (Leliei.) De ce aţi simţit nevoia să-l chemaţi pe dumnezeu în ajutor ?

LELIA : Nimic nu s-a schimbat aici...

AMZA : Ce-ar fi trebuit să se schimbe ? !

LELIA : ...ca într-un coşmar care nu se mai sfîrşeşte.

TOMA : Lelia, te rog să nu pleci. Te rog. Într-un fel, tu eşti răspunzătoare că ne aflăm acum, în seara asta, aici.

LELIA : Răspunzătoare ?

TOMA : Într-un anumit fel, da. Tu, care veniseşi aici, frumoasă cum eşti, cu părul tău ca arama, cu ochii tăi verzi, cu întreaga ta

personalitate, cu privirea la pătrunzătoare, cu mîntea ta ascuțită... Și, dintr-odată, le-ai eclipsat pe toate celelalte femei, ai devenit centrul atenției tuturor, și centrul elevațiilor, femeia cea mai dorită și cea mai invidiată și mai birfită în același timp — tu, în jurul căreia gravitau nădejdi și planuri, și vise... ca fluturii în jurul flăcării...

LELIA : Prea mult, Toma, prea mult...

AMZA (lui Dominic, în șoaptă) : Ce-i cu el ? ! (Dominic ridică din umeri, se îndepărtează de el.)

TOMA : Venise în orașul nostru, odată cu senzaționalul observator astronomic, o femeie frumoasă ca nici una alta. Și pe deasupra — o femeie care-și petrecea noaptea, privind prin lunetă, cerul. Și stelele.

AMZA : Unde vrei să ajungi ?

TOMA : Unde sint. Mai departe n-am unde merge. Nicăieri.

DOMINIC (diversiune) : Alceva ați mai discutat cu tovarășul Goian ?

AMZA : Multe. Multe și felurite. Convorbirea a durat două ore. Mai mult să nu-mi ceri să-ți spun. N-am împuternicirile necesare. Dar drepturile noastre sint în mîini bune. Nu, băiete, nu se joacă oricine cu mine.

(A intrat doctorul Eremia.)

EREMIA : Bună seara. (Se oprește surprins.) Lelia... (Lui Cristian.) Am primit un telefon, azi dimineață... vocea mi-era parcă știută... să vin neapărat să mă întîlnesc cu tine, în noaptea asta. Aici. (Suride.) la locul crimei. CRISTIAN (ascunzîndu-și un zîmbet trist) : Cu mine ? Cine să-și fi permis ?

TOMA : Eu.

DOMINIC : Tu ? ! (Și a tăcut.)

CRISTIAN : Tu ?

AMZA (posomorît) : Toma... pentru ce ne-ai chemat în formația asta, aici ?

STELIANA (după ce privirea i-a trecut repede de la unul la altul, tulburată) : Toma, unde e Vintilă ? (Din pragul unei uși) Vintilă !

AMZA : Toma, te-am întrebat ceva...

VINTILĂ (intrînd) : Poruncă ! Vă căutam ! Ce faci Amza ? Ai lipsit cam mult. Ești aici, doctore ? (Leliei) Și dumneata, Cristian ! Cine a avut ideea să ne reîntîlnim aici ? Pentru ultima oară, nu ?

AMZA : Goian e supărat pe tine.

VINTILĂ : Ce spui ? Ai fost la el ? Mă iei repede. Am vorbit cu el la telefon acum o oră. N-am avut deloc impresia c-ar fi supărat. AMZA : E un om delicat.

VINTILĂ : Tu nu ești ?

AMZA : Cu tine ? De ce aș fi ? Doar nu ne cunoaștem de ieri, de azi. Tovarășului prim îi plac oamenii veseli.

VINTILĂ : Am toate motivele să nu fiu vesel.

AMZA : Ar putea interpreta și altfel.

VINTILĂ : În ce fel ?

AMZA : Că-ți pare rău după post.

VINTILĂ : Îmi pare rău de tot. Și de post. Bineînțeles că și de post. Ție, nu ? Sau nu, sigur că ție nu. Doar nu degeaba ai lipsit

atîtea zile, tocmai cînd aici ardea. Frăgioare, cînd vaporul se scufundă, căpitanul rămîne cel din urmă pe bord. E o lege a onoarei. AMZA : Tu nu-ți dai seama ce vorbești ?

VINTILĂ : Crezi ? Dominic, ai trimis la județ un memoriu și altul la minister ?

DOMINIC : Da.

AMZA : Fără știrea mea ?

DOMINIC : Ați lipsit...

AMZA (uluît) : Dar eu, eu pentru ce-am fost ? !

DOMINIC : Observatorul este creația mea, tovarășe Vidu. Nu voi accepta niciodată să fie mutat într-un loc ales de altcineva și cu atît mai puțin nu voi accepta să fie mutat în noul oraș și să depindă de universitate. Îl stimez pe Cristian, dar observatorul trebuie să rămînă o unitate independentă.

TOMA : Adică nu vei accepta niciodată să ajungi subalternul lui Cristian ?...

DOMINIC : Cinismul tău e semnul unui dezecchilibru...

CRISTIAN : Nu am cerut ca observatorul să fie mutat lingă noul oraș. Cu toate că ar fi cea mai bună soluție. Dar dacă totuși există un asemenea proiect, vreau să-ți spun că nu e neapărat necesar să te îndepărtez...

DOMINIC : Cîtă generozitate ! Ți-ai putea dori o satisfacție mai mare decît să mă știu la ordinele tale ? N-ai ști cum să mă menajezi, sint convins... Cum te-ai grăbit să alergi încoace, să te vezi cu o zi mai devreme stăpin ! De cînd mi-erai subaltern, nu visai decît clipa asta !...

LELIA : Cristian, cred că nu mai avem nimic de făcut aici.

TOMA (strigă) : Nu pleacă nimeni ! Nu dau voie nimănui să plece ! (Pauză.) Vă rog să mă iertați... (Lui Amza.) M-ați întrebat de ce v-am chemat. Nu eu v-am adus aici. Întimplarea. Sau destinul. (Îi întinde o scrisoare.)

AMZA : Ce-i asta ?

TOMA : Vă rog să citiți...

AMZA (după ce a citit) : Dac-a mințit atunci, poate că minte și acum. Cine a mințit o dată, minte și a doua oară.

TOMA (violent) : Ori a mințit atunci, ori acum !

AMZA : Ușurel, ușurel...

CRISTIAN : Vă rog...

(Amza, după o ezitare, îi dă scrisoarea.)

CRISTIAN (fără s-o citească, i-o întinde lui Eremia) : Citește.

EREMIA (după o parcurgere grăbită, tace cîteva clipe, apoi) : Lelia... (Îi dă scrisoarea.)

TOMA (lui Cristian) : De ce n-ai citit-o ? Știi ce serie ? !

LELIA (lui Eremia) : Am citit-o mai înainte. Toma mi-a arătat-o. Nimic nou pentru mine.

EREMIA (tulburat, lui Toma) : Oricum, gestul te onorează.

TOMA : Mi-a parvenit normal. Cu poșta. Încă mai venea poșta. Cristian, tu știi ce serie ?

CRISTIAN : Eu am convins-o pe femeia aceea să scrie adevărul ! E pe un pat de spital. Și se pregătește să moară.

(Pauză.)

STELIANA : Toma, să plecăm, să plecăm numaidecât !

TOMA : Unde, mamă ? Unde ?

STELIANA : Amza !... (Amza tace. Lui Cristian.) Iar tu... Iar... ți-ai pus în gînd să mă omori !

LELIA : Cristian, ce vrei să afli, de fapt

CRISTIAN (o privește descumpănit, apoi arătînd scrisoarea) : În urma declarației acestei femei, declarație pe care acum tot ca o dezmințe, am fost loviți, ponegriți, arestați. Pe nedrept.

LELIA : De unde știi că întru totul pe nedrept ?

CRISTIAN (aproape strigînd) : Ce vrei să spui ?

EREMIA : Lelia...

LELIA : Poate că-ți iei dorințele drept adevăr.

CRISTIAN : Cînd ai să încetezi cu felul ăsta de a fi, Lelia ?

AMZA (Leliei) : Cuvintele dumitale seamănă a mărturisire...

LELIA : Mărturisire ? Sînt la tribunal ?

TOMA : Da, Lelia... Parcă-ți stă adevărul pe buze și de-abia te stăpînești să nu-l spui... Adevărul pe care doar tu îl știi...

LELIA : Evident, doar eu îl știu. (Lui Cristian.) Nu ți-a venit atunci să crezi că eu și... doctorul... (Și a suris.) Și nici acum nu-ți vine să crezi.

CRISTIAN : Ce scormonești, Lelia ? Total apăsa ca o rușine cumplită asupra familiei noastre, asupra numelui nostru. Era normal să mă desolidarizez de el... și de Toma... și de mama...

STELIANA : Să plecăm, Toma. Să plecăm. Te rog. În genunchi, te rog.

AMZA : Dacă scrisoarea asta spune adevărul, nu înseamnă nimic altceva decît că acum cinci ani am fost induși în eroare.

TOMA : Dumneavoastră... indus în eroare ? !

AMZA : Dar cu asta și-a fixat singură soarta. Și doctorul Eremia... și Lelia... și Cristian... au dreptul s-o dea în judecată. Pentru calomnie.

EREMIA (grav) : Nimeni nu are de gînd să se răfuiască cu cineva pentru ce s-a petrecut atunci. Tu, Lelia ?

LELIA : Deloc.

EREMIA : Atunci, pentru ce atîta zarvă ?

VINTILĂ : Pot s-o citesc și eu ?

TOMA : Te rog.

VINTILĂ (după ce a citit) : Exact ce-am bănuît. Și te-am avertizat de-atunci, Amza. Și ți-am cerut să redeschizi ancheta.

LELIA : Ancheta... Ce cuvînt îngrozitor...

AMZA : Să redeschid ancheta ? Pentru ce ? Ce motiv aș fi avut ? Ei n-au tăgăduit nimic. Și la urma urmelor, doar nu le-am tăiat capul. Nici nu au fost condamnați. Iar o anchetă rămîne, orice s-ar spune, o anchetă.

Ce s-a cercetat odată, rămîne bun cercetat. Eu nu sînt de părere că trebuie să reluăm vreo anchetă, și, slavă domnului, asta n-a fost singura pe care am dus-o la bun sfîrșit. CRISTIAN : La bun sfîrșit ? !

AMZA : Dacă erați nevinovați...

LELIA : Vinoați, nevinovați... Doctore, vreau să plec. Ești cu mașina ?

EREMIA : Cred că toată discuția asta nu are nici un rost. Interpretez gestul lui Toma. Iartă-mă dacă-ți spun pe nume... drept gestul unui om de onoare. Dar e neplăcut pentru mine, pentru noi amîndoi...

AMZA : Dacă sînteți nevinovați, sînteți îndreptățiți amîndoi s-o dați în judecată pe calomniatoarea.

TOMA : Numai pe ea ? !

CRISTIAN : Dar am spus că e la spital ! V-am spus că e pe moarte.

EREMIA : Să terminăm. Nu are nici un rost.

TOMA : Ba da, doctore. Poate pentru dumneata nu mai are nici un rost. Dar pentru mine... Eu trebuie să aflui adevărul. Cu orice preț.

LELIA : Ce nevoie ai de adevărul ăsta. Toma ? Și ce adevăr vrei să afli ?

TOMA : Nu te juca cu noi ca pisica cu șoarecele, Lelia. Sîntem prinși într-o cursă, dar nu sîntem șoareci. Nu sînt în stare să trăiesc o viață de aici înainte cu sentimentul ăsta de incertitudine... Dar dacă sînt vinovați... și scrisoarea asta, pe care Cristian s-a grăbit să mi-o trimită, m-a lovit ca un trăznet și m-a făcut din om neom... dacă sînt vinovați, nu cred nimic altceva decît că am indus în eroare. (Lui Amza.) Și cu am fost indus în eroare. Dar cine a vrut cu tot dinadinsul să mă împingă în rătăcirea asta ? Cine ? (Pauză.) Faceți foarte bine că nu-mi răspundeți. Și tăcerea e un răspuns.

(Telefonul din clădirea primăriei sună îndelung. Apoi, sunetul se întrerupe.)

AMZA : Îți voi răspunde cînd voi crede eu de cuviință. La timpul potrivit. Sau îți imaginezi că poți să-mi smulgi răspunsul cînd dorești tu ? !

TOMA : Nu... nu-mi imaginez una ca asta... (Celorlalți.) Altceva nu pot să cred. Sau, în orice caz, n-am fost complice. Și am plătit destul.

CRISTIAN : Nu numai tu. Toma. Nu numai tu.

LELIA : Cristian...

VINTILĂ : Ce-ai vrut să spui ?

CRISTIAN (sub privirea Leliei) : Că nu numai el a plătit. Altceva nimic.

TOMA : Da, altceva nimic. Acum, toate-mi sînt clare. Vintilă. Șovăielile tale, răspunsurile tale în doi peri. Nu știi cine are interes să se răfuiască cu noi, dar cineva are acest interes. Vă spun însă că situația mea nu poate să depindă în nici un fel de scrisoarea asta. Vreți judecată ? Ei bine, ne vom judeca și ne vom pronunța singuri, nouă înșine, sentința. Iată de ce v-am invitat pe toți la acest bal vesel !

STELIANA (fiară) : Cine să te judece ? Și pentru ce ? Ei ? ! (Sună telefonul.)

VINTILĂ : E pentru mine. Alo, da, eu sint. Da, nu e nimeni în primărie. Vă ascult. (Tăcere îndelungată.) Da, am înțeles perfect. Mai clar nici nu se poate. Cu bine. (A închis telefonul ; pauză îndelungată ; apoi.) Dominic, răspunsul la memoriul dumatăle este următorul : (Tace câteva secunde, apoi.) Oricum, observatorul se află pe o înălțime unde apele nu vor ajunge...

DOMINIC : Victorie !

AMZA : Mi se pare că te-ai îndoit de mine, Dominic...

DOMINIC : Vă rog să mă iertați...

VINTILĂ : Nu te grăbi, Amza. Totuși, observatorul nu va rămâne aici. Va fi demontat și transportat, piesă cu piesă, pe apă. Cu toate că va fi mai dificil...

DOMINIC : Transportat... unde ?...

VINTILĂ : Observatorul va fi mutat lângă noul oraș. Rectorul universității va conduce operațiile de evacuare și îi va stabili noul amplasament.

DOMINIC : Rine, dar am propus să se iatărească împrejurimile — sintem pe un promontoriu, nu ? La o cotă unde apele nu vor ajunge, nu ? Am fi putut rămâne aici, ca pe o insulă...

VINTILĂ : Nu veți rămâne pe nici o insulă. Dar mai e ceva... Acum cinci ani, Cristian și Lelia au întocmit un memoriu, în care afirmau că amplasarea observatorului aici a fost o eroare. O eroare care va costa multe milioane. Și va fi cu neputință să se obțină vreun rezultat științific cit de cit serios... care să justifice investițiile...

DOMINIC : Memoriul lor a fost respins.

VINTILĂ : Atunci. Și au fost denunțați că urmăresc sabotarea eforturilor științei românești. Au fost arestați și anchetați. Din lipsă de probe au fost eliberați.

AMZA : Și ce-i cu asta ? Sintem puternici, putem fi generoși.

VINTILĂ : Nu e vorba de generozitatea noastră. Memoriul lor a fost reexaminat și se pare că au avut dreptate. Argumentele nu le cunosc, dar oricum m-ar depăși. N-am competența să le judec. O comisie a procuraturii va deschide o anchetă și va stabili răspunderile, pe baza expertizelor științifice.

TOMA : Dominic, sintem prinși. Cercul s-a închis.

DOMINIC : Voi dovedi...

AMZA (izbucnește în râs) : Eroare... anchetă... procuratură. Mă faceți să rid... Undeva se află câțiva caraghioși ! Niște ticăloși caraghioși... Milioane risipite, da ? Nici un rezultat științific, da ? Voi știți la ce a lucrat Dominic aici, atâția ani ? Voi știți cine e acest tinăr modest, pe care acum vreți să-l infundați ?

DOMINIC : Vă rog...

LELIA : Dominic, nu roșești ?

TOMA : De ce ți-a fost frică, n-ai scăpat. Dominic. De ce nu ți-ai călecat pe inimă ? De ce nu l-ai chemat pe Cristian la timp ?

Sau din finta în care ai scuipat nu mai puteai bea ? După cum vezi, eu l-am chemat.

VINTILĂ : În ceasul al doisprezecelea. Sigur că situația ta nu depinde neapărat de scrisoarea asta, care ne-a reunit pe toți aici. Dar între ea și impulsul în care a intrat acum Dominic, și noi împreună cu el, e o legătură foarte strinsă.

TOMA : Cită dreptate ai ! Atit de strinsă, ca un streang. Ce-mi rămine de făcut, decit să mă predau ? Dați-mi o zdreanță, o cămașă ruptă, orice... un cearecef... să-mi fac un steag alb și să-l ridic... ca un cerșetor... La bal ! La bal ! (O apucă de mină pe Steliana, o trage după el.) Să dansăm, mamă ! Să dansăm !

STELIANA : Toma ! (Ies amîndoi.)

VINTILĂ (printre dinți, strepezit) : Amza, Amza, tichie de mărgăritar ne-a trebuit.

(Amza iese fără nici un cuvînt.)

DOMINIC (după o pauză, se apropie de Lelia, cu o stăpînire de sine desăvîrșită) : Lelia, vreau să fiu sincer cu dumneata.

LELIA : Cu privire la ce ?

DOMINIC : S-ar putea să se confirme că am fost nedrept eu dumneata. Se spune că pielea ți-e mai aproape decit cămașa. Îmi pare rău că eu confirm încă o dată în plus adevărul acestei zicale. Au trecut însă atîția ani și am devenit toți mai înțelepți. E loc pentru toți sub soare, nu ?

LELIA : Nu știu dacă e loc sub soare pentru toți, dar Toma are dreptate. Scrișoarea asta nu dovedește nimic... (Dominic o privește uimit.) ...după cum nici denunțul ei de acum cinci ani n-a dovedit nimic.

DOMINIC (după o pauză) : Niciodată nu te-am înțeles. (Iese.)

(Muzica răsună, acum, mai puternic.)

AMZA (a apărut în planul secund al scenei, acolo unde se presupune c-ar fi primăria ; din pragul ușii) : Ce înseamnă asta ? Ce se petrece aici ? Cine v-a dat voie ? (Cîteva petreci de dansatori, uimiți, își fac apariția.) Să tacă muzica ! Cine v-a dat voie să dansați aici ? Sau eu, Anghel Amza, am murit și încă nu știu ? ! Orașul nostru moare și vouă vă arde de bal ? ! Rușine ! Afară ! Afară toți ! Și muzicanții ! Afară ! !

(Au ieșit toți. Liniște.)

EREMIA : Jucați biliard ?

VINTILĂ : N-nu...

EREMIA : Dar știți că jucătorii trebuie să lovească o bilă, care la rîndul ei, prin ricoșeu, trebuie să lovească o altă bilă...

VINTILĂ : Da... pareă...

EREMIA (după cîteva clipe de tăcere) : Eu am fost de fapt victima urii dintre Dominic

și Cristian. Nu că ar fi fost ceva între mine și Lelia i-a stîrnit într-atît împotriva noastră. Cu toate că și bănuiala asta o fi jucat vreun rol. Toți roiau în jurul ei... Mobilul primordial însă a fost altul. Cristian a comis o greșală elementară. Începuse să se afirme în profesie, cu prea mult succes, prea de timpuriu. Și să fie prețuit de cunoscători mai mult decît poate îndura o natură mediocară ca a lui Dominic. Toate ideile lui Cristian implicau eforturi profunde și continue... Or, dacă îl chemi pe om să facă un efort în plus, să se reevalueze, se simte jignit, ca și cum eforturile de pînă atunci n-ar mai conta, iar fi deconsiderate. Și se simte furat. Ți-l faci dușman. Cum de a ajuns un observator astronomic de talia acestuia tocmai aici, greu de știut. Presupun că Amza n-a fost străin... Prea dorea cu ardore să iasă prin ceva din comun, din anonim... Dacă ar fi avut puterea să aducă aici un cosmodrom sau să zidească un nou turn al lui Babel, ar fi făcut-o... numai să scape de sentimentul umilitor, că el, un om cu mari merite în trecut, a fost trimis aici, să păstorească un orașel oarecare. Din păcate, a avut credit la cîțiva oameni bine intenționați, dar care ar face mai bine să lase astronomia pe seama astronomilor. Poate că ceva din tot ce v-a spus v-a este știut, dar cant să nu scap nimic esențial, ca să nu pierd nici un ochi din plasa în care am fost prinși. Cum a fost numit aici director Dominic și nu Cristian sau Lelia, greu de știut... Dar cum s-a virit Dominic sub pielea lui Amza... cum... asta pareă mai știu. Oșpețe oferite în cinstea savanților din Capitală sau din alte țări, la care, în fruntea mesei, trona Amza... Memoriul întocmit de Cristian și Lelia, în care afirmam că observatorul nici n-are ce căuta aici, i-a unit pe toți împotriva lor. Femeia aceea, care se pregătește acum să moară pe un pat de spital, m-a iubit. Din păcate pentru ea, nu-i împărțeam dragostea. Așa că gelozia a îndemnat-o să scrie un denunț... cum că eu aș fi fost amantul Leliei și că amîndoi ne-am fi unit cu Cristian să sabotăm perspectivele de înflorire ale acestui tîrgușor. Deși nu sint astronom, chipurile, inspiratorul memoriului lor eu aș fi fost. Absurditatea era vădită. Cu toate acestea, Toma, care spera să fie soțul Leliei, s-a grăbit să cheme fulgerele cerului, ca să-i pedepsească infidelitatea divulgată. Și i-a fost ușor să-și imagineze și să creadă chiar, că locul nostru este în fata organelor de anchetă de pe acele vremuri. Asta a fost tot, Lelia, mi-amintesc că într-o vreme Amza te lăuda. Chiar Amza. (A accentuat anume această replică.) Pesemne că Dominic i te vorbea de bine... Ți-ai exprimat vreedată emoția și recunoștința?

LELIA : Nu.

EREMIA : Tu?... adică ți se părea normal să fii lăudată. O laudă este însă o investiție, draga mea. Cine te-a lăudat odată, așteaptă să i se întoarcă lauda înapoi, și încă cu do-

bindă. N-ai avut cel puțin inteligența să declarai în public că tot ce realizați le datorăți lor și numai lor și că fără ei, meritele voastre nici n-ar conta!

VINTILĂ : Doctore !... Oare îi cunosc pe oameni atît de sumar ?

EREMIA : Cîndoarea vă onorează. Lucrurile sint însă mai complicate. Mediocritatea nu descifrează inteligența, cu atît mai puțin natura intimă a unei capacități superioare, dar o întuiește și o simte ostilă. Cristian și Lelia au mai comis o eroare. Picătura care a umplut paharul. Au acceptat să fie trimiși în străinătate, ca bursieri, fără Dominic și fără ca Dominic să fie întrebant măcar. La întoarcere, au plătit. Li s-a plătit. (După o pauză.) Și Lelia a mai comis o eroare... ba mai multe, un lanț de erori, dar astea o privesc pe ea. (După o pauză.) În ceea ce v-a privește, grav e altceva. Grav e că în ochii noștri, cu toată aparența pe care o aveți, de om bine intenționat și de bună credință, nici dumneavoastră nu vă deosebiți de ei. Sinteti solidari cu ei, de fapt. Sinteti o apă și un pămînt. Asta e dezamăgirea noastră.

VINTILĂ (tace cîteva clipe, apoi) : Cristian, Lelia... Doctorul are dreptate. Ați fost chinuți de acest oraș. E normal să nu mai aveți ochi pentru el, să vă fie grea pînă și amintirea lui. Dar tocmai cei care v-au ofensat, așteaptă acum, de la voi, dezlegarea. Mă număr printre ei. (Iese, Cristian îl urmează în tăcere.)

LELIA : N-ar fi trebuit...

EREMIA : De atît amar de vreme aștept să le spun în față tot ce gîndesc despre ei... (Tace.)

LELIA : Ai găsit biletul meu ?

EREMIA : Da. După ce plecaseși.

LELIA : Te-am căutat toată dimineața. Toma mi-a telefonat, m-a implorat să viu. Părea scos din minți. (După o pauză.) Biala Zoc... (Eremia, gest.) Te-a iubit.

EREMIA : Crezi ?

LELIA : Altfel de unde surplusul de imaginație ? (Pauză.) Cum e uneori viața...

EREMIA : Da, cu noi n-a fost prea blindă.

LELIA : Sint fericită că ești lingă mine.

EREMIA : Oriînd sint lingă tine. Oriunde.

LELIA : Îți mulțumesc.

EREMIA : Știam că dacă el te cheamă, ai să vii...

LELIA : Ce-o să fie cu el ?

EREMIA : Poate întinzi prea mult coarda...

LELIA : Oh, dragul meu... Dac-ar ști, dac-ar ști... (Și i se reazemă de piept. Eremia îi mîngîie părul, protector.)

(A apărut Cristian ; gest de stupefacție și durere ; se retrage.)

EREMIA (la fereastră) : Eclipsa...

LELIA : A început... (Tac.)

EREMIA : Lelia, Lelia...

CORTINA

II. ECLIPSA

În planul secund al scenei, Amza, Vintilă, Steliana.

VINTILĂ : De fapt, ce are de gând ?

AMZA : Așteptam să te întrebî altele : ce avem noi de gând cu el ? A muncit împreună cu noi, din primele zile. Din fragedă tinerețe. O viață de om. Îmi este mai apropiat și mai drag decît dacă mi-ar fi fost fiu...

VINTILĂ : Timp în care a avut numai posturi de răspundere. Sub ocrotirea ta. Și acum se vede fără. Vrei să muncească pur și simplu sau vrei să-l vezi numai într-un post de conducere ?

AMZA : N-avem dreptul să ne lepădăm de el așa. Trebuie să intervenim. Garantez eu pentru el. Eu l-am crescut și mă mîndresc cu el. Îmi seamănă. Cuvîntul meu mai contează ?

VINTILĂ : Nu știu dacă intervenția vreunuia dintre noi mai are vreo greutate. Dar ce pregătire are ? La ce se pricepe ? Pentru ce post să-l propun ?

AMZA : Dă-mi timp să mă gîndesc.

VINTILĂ : Îți dau. Așa s-a rupt. Unde a fost mai subțire. Ai stăruit să se construiască aici observatorul și-ai obținut câștig de cauză. Ai înființat o comisie științifică pe lângă comitetul de partid și ai înființat-o pentru el, să-l știi aproape de tine și cît mai sus cu putință. Tu ai ridicat muntele ăsta pe el. Te miri că s-a prăbușit sub povară ? Cel mai bun lucru ar fi să intre în producție. E o rușine pentru un membru de partid să fie în producție ?

TOMA (intră) : V-am căutat la observator... Nu mai avem mult de stat aici. De ce ați tăcut ? (Îi privește.) Nu m-am înșelat...

AMZA : Cu privire la ce ?...

TOMA : Am avut impresia că fugiți de mine. Amîndoi. Poate am devenit prea sensibil. Sint chiar atît de compromișător încît să vă feriiți de mine ? Am ceva de ascuns ? Am bărat mina în buzunarul cuiva și s-a aflat ?

VINTILĂ : Toma, la telefon, Goian mi-a vorbit și despre tine.

TOMA : De ce nu mi-ai spus pînă acum ?

VINTILĂ : Biroul județean de partid a constatat că n-ai pregătirea necesară în nici o

direcție. Și a hotărît să te oblige să intri în producție. Să te califici. Vei descoperi poate ce te atrage, ce ți se potrivește și poate că vei începe să te pregătești în direcția aceea.

TOMA (după o pauză) : Ai spus tot ce-ai avut de spus dintr-o răsufflare

VINTILĂ : Nu mi-e ușor să fiu crainic de vești rele. Poate că nu mi-am ales bine tonul...

TOMA : O hotărîre de partid, de arest fel, nu e o scrisoare de dragoste. N-a fost nimic anormal în tonul tău. Cu toate că înțeleg să fiu lovit de dușmani, dar nu de tovarăși.

VINTILĂ : Ești lovit de propriile tale erori. Aș mai putea să intervin să fi trimis la o școală... bursier.

AMZA : La o școală ? ! El ? ! Îl tratezi ca pe un ignorant. De ce nu mă trimiți și pe mine la școală ? !

TOMA : M-am risipit pînă la ultima picătură de vlagă.

VINTILĂ : Tu o spui. Te-ai risipit. E firesc să te trezești sărac.

TOMA : Mai mult decît sufletul, ce-am putut da ?

VINTILĂ : Sint convins că ai pus suflet în muncă. Dar pricepere ? La întrebarea asta nu-ți pot da un răspuns la fel de sigur. Avem acum zeci de mii de tovarăși pregătiți, competenți. Unii au fost însă surzi la chemarea partidului. Ca și cum cîeva ar fi scutit de obligația de a progresa. Vederea lor a fost scurtă. Nu, frăție, la noi a mai mers cum a mai mers, orașul tot era pe ducă. Acolo nu merge.

AMZA : Vintilă, îți repet, mă supun hotărîrii, dar asta nu mă va împiedica să mă adresez organelor superioare.

VINTILĂ (după o pauză) : Ești liber. Îți asumî din nou o grea răspundere. Îi dai iluzii zadarnice. Toma, ar fi chiar atît de greu pentru tine să-nveți ceva ? (Steliane!) Iartă-mi sinceritatea.

STELIANA : Te ascult. Te ascult cum n-am ascultat pe nimeni vreodată.

TOMA : Deocamdată vom fi toți sub ancheta procuraturii. Cea mai ușoară pedeapsă va fi să fii trimis la munca de jos. Sint însă la amiază vieții. S-o iau acum de la început ? Să mă înscriu la o școală profesională ? Ani de zile nu mi s-a reproșat nimic. Și acum, dintr-o dată...

VINTILĂ : Nu dintr-o dată. (După o clipă de tăcere.) Nu dintr-o dată, Toma. Ce se întâmplă în orașul nostru ? Nimic de seamă. Un tirg plin de praf vară și troienit de nămeți iarnă... Nu apucai să te certi cu nevasta că a doua zi te și știau toți. O așezare împes-trițată, nici sat, dar nici oraș în toată puterea cuvintului. Tineretul pleca spre orașele mari, iar cei care se mutau aici, o făceau numai cu gând de plecare... de parcă ar fi așteptat într-o gară adevăratul lor tren. Nimic nu ne cerea o înecordare deosebită a puterilor. Și nimic nu ne oferea adevărata noastră măsură. Ne comparăm mereu numai cu trecutul și comparația ieșea în favoarea noastră, ne măgulea, pentru că, oricât, am reușit să-i scoatem o față, să introducem și la noi o brumă de civilizație. Mai mult o spoială. Și ne obișnuiserăm. Credeam că astea-s puterile noastre. Hidrocentrala ne-a scos din amorteală, dar ne-a și stors de ultima vlagă. I-am dat toți oamenii, ne-am zidit la temelile ei, oamenii au dobândit cite o meserie, s-au răspindit pe alte șantiere, iar orașul, orașul a ars cum pilpîie o luminare, mai lucitoare ca oricînd, înainte de a se stinge. Iar observatorul astronomic ni se potrivea ca nuca în perete. Adeseori mă pindea un fel de amărăciune, pentru că trăiam și lucram aici.

AMZA : Ești un om tăcut, Vintilă. Nu ți-am cunoscut niciodată starea asta de spirit... aproape bolnăvicioasă.

VINTILĂ : Nu vreau să împovărez pe nimeni cu tristețile mele. N-ar fi cîstît din partea mea.

AMZA : Să fim drepți. Noi doi, ca noi doi. Perspectivele noastre sint mai clare...

VINTILĂ : Crezi ? Nici noi nu știm încă unde vom lucra.

AMZA : În ceea ce mă privește sint foarte liniștit. Dar Toma are sentimentul că i s-au închis toate ușile în față. Lui îi e cel mai greu.

VINTILĂ : Știu.

TOMA (sec) : Îți mulțumesc.

VINTILĂ : Trufia o să te piardă.

TOMA : O să ? Sint pierdut. La timpul prezent. După cum vezi chiar incult nu sint. Ceva gramatică mai știu.

VINTILĂ : Și totuși, trebuie să încerci să înveți ceva.

TOMA : Mai ai și alte idei ?

VINTILĂ : Ai vreo meserie ?

TOMA : Am avut.

VINTILĂ : Acum cîți ani ? Meseria ta a murit între timp. Ca și a mea. Și chiar dacă n-ar fi murit, de cînd n-o mai practici, ai uitat-o.

TOMA (strigă) : Ce vină am eu ? !

VINTILĂ : Fără isterie, rău.

TOMA (după o pauză) : Da... ți se pare că joc un joc neghiob. (Tace cîteva clipe, apoi.) Am fost convins că noi înțelegem orice și vom ști tot ce se poate ști. Am avut convingerea fermă că nici unul dintre noi nu va cunoaște niciodată înfrîngerea. Ei bine, sint eu o excepție ? Am fost bun, acum nu mai sint ? Să intru în producție ? Cum ? Unde ? De ce ? Sint tratat ca un oarecare. Deci, eu am eșuat. N-am avut niciodată nici o calitate ? Absurd ! Dacă mi-ar fi spus cineva că va veni o zi cînd n-o să mai gîndim toți la fel, l-aș fi considerat nebun. Acum descopăr : cu gîndesc într-un fel, tovarășii mei, tovarășii mei, într-alt fel. (După o pauză.) Nu joc nici prost, nici bine. Sint pur și simplu disperat. Asta e tot. Am voie să fii sincer, da ?

(Tăcere.)

VINTILĂ : Nu mi-e chiar atît de greu să te înțeleg. Și eu aș vrea ca fiecare dintre noi să aibă întotdeauna dreptate. Dar se pare că e cu neputință să avem toți, în același timp, dreptate. De aceea, cînd am prea des dreptate, eu unul încep să mă neliniștesc. Doar n-am în buzunar cheia oricărei probleme ! Certitudinile prea rapid dobîndite nu mă încîntă, dimpotrivă, mă sperie. În plus, te rog să mă crezi, n-am deloc pretenția să fii eu părintele sau duhovnicul tuturor. Nu pentru că fug de răspundere, dar cred că omul trebuie să se ajute și singur. Și ar fi, din partea mea un act de trufie, ar fi peste puterile mele. Nu vreau să fii eu dascălul tuturor și întotdeauna. Intr-o împrejurare ca asta, în care ne aflăm toți acum, ce de altfel în toate împrejurările, eu aleg îndoiala care dă roade. Vreau să fii întotdeauna în deplină cunoștință de cauză. Pe scurt, vreau să știu.

AMZA (într-un tirziu) : Nu pricep prea bine în grădina cui arunci piatra... Dar, cel puțin acum, aș vrea să aflu cine ești tu, cel adevărat.

VINTILĂ : Țasta care mă vezi. În noaptea asta, am chef să fii eu, cel adevărat. Și să le spun pe toate pe șleau. Și să dau fiecăruia adevăratul lui nume.

AMZA : Pină azi, nu le-ai spus, pe toate pe șleau ? !

VINTILĂ : M-ai prins, Amza ! Mă ai la mină, Pină azi am fost nesincer. Asta vrei să înșinuezi, nu ? (După o pauză.) Mi se părea că alții mai buni decît voi nu aveam în preajmă. Poate că existau, dar nu i-am văzut eu. Poate că pe ceilalți îi umbreai voi... Parcă le poți spune pe șleau chiar pe toate ?

AMZA : Așteptam să ne vorbești altfel.

VINTILĂ : Cum m-am priceput și eu.

AMZA : M-am bizuit pe tine...

VINTILĂ : ...c-am să-i hrănesc iluziile ?

AMZA : Omul ăsta are un trecut.

VINTILĂ : Mă tem că nu are nici un viitor. Dacă nu-și alege alt drum... Și nu numai pentru el mă tem.

AMZA : Nu te grăbi.

VINTILĂ (Il privește o clipă): Nu mă grăbesc! (După o pauză.) Amza, Amza... Sint acolo, sub cupola observatorului, în noaptea asta, cițiva oameni care au depins într-un fel sau altul de noi și de care te-ai lepădat. De la noi au plecat de proști și de ticăloși, iar mai sus, au fost luați în brațe. Și nu sint singurii în aceeași situație. Am greșit noi sau am greșit cei de la regiune? Am dus noi o politică de cadre dăunătoare și vinovată sau cei de la regiune s-au înșelat asupra lor? De cînd au plecat de la noi, îi urmăresc cum progresaază. Și mi se stringe inima... pentru tine. Și-mi pare rău că au plecat de la noi înainte ca timpul să-mi permită să fac lumină. Gîndește-te — vom lucra împreună la ultimul nostru raport — ultimul cuvînt pe care-l mai scriem și-l mai semnăm împreună. Poate, cîndva, cineva va scotoci prin birtoagele îngălbenite de vreme din cine știe ce arhivă de partid și va citi și ce-am scris noi. Și se va întreba pentru ce au fost arestați și apoi siliți să plece din orașul nostru oamenii ăștia? Pentru ce despre proiectele lui Cristian Preda, ale Leliei Birsan, despre cărțile lor, despre ascensiunea lor ulterioară, pentru ce n-au scris tovarășii Vintilă Vidu și Anghel Amza nici un cuvînt în ultimul lor raport? Și nici despre soarta acestor oameni... Iar lista celor năpăstuiți pe nedrept în orașul nostru, dar primiți cu brațele deschise în alte orașe, deși nu e lungă, nu se oprește la ei.

AMZA: Am avut impresia că ai considerat închisă povestea asta.

VINTILĂ: Am aminat-o doar. Problemele evacuării veniseră pe primul plan și nu mi-am dat răgaz să mă ocup de ei... și de voi. Dar acum, acum am de gînd să scormonesc totul, să redeschid dosarele lor, ale voastre și-al meu și să aflu cu cine mă adun și cu cine nu.

TOMA: Am dreptate să-mi fie frică...

VINTILĂ: De tine să-ți fie frică. Aș vrea să sper că tot ce pătimesti nu va trece pe lângă tine superficial, fără nici un ecou în inima și în mintea ta. Acum suferi... dar consecința erorilor nu poate fi alta decît suferința. Deși nu-mi dau seama de cită suferință adevărată ești capabil. E și orgoliul jignit. Poate că e și o năzuință sinceră spre proprie verificare.

AMZA: Și tu porți răspunderea, Vintilă. Vrei să te desolidarizezi de noi, dar ești legat de noi cu răspundere, fie că vrei fie că nu. Ai fost primul secretar al comitetului orașenesc.

VINTILĂ: Relațiile dintre noi doi au fost întotdeauna ciudate. Veniseși aici cu aureola funcțiilor înalte pe care le-ai avut înainte. Și, pur și simplu, mă intimidai. Dar asta nu e și nu va fi o justificare pentru mine. Voi răspunde. Și eu.

AMZA: Nu-ți dai seama că nici unul dintre noi nu mai e nimic din ce a fost și nici nu știe ce-o să fie?

VINTILĂ: Adineciori parcă spuneai că tu știi ce-o să fii. Despre mine nu știu nimic. E adevărat, viața ne-a adus în acest punct,

unde sintem, dezbrăcați de orice funcție, de orice titlu. Sintem noi înșine, niște oameni oarecare. Ca și cum am fi goi și nu putem ascunde nimic. Dar știu cine am fost și cine sint. Sint comunistul Vintilă Vidu. Și vreau să știu tot adevărul despre fiecare om cu care am lucrat, și despre mine însumi, pînă la capăt.

AMZA: Nu știu de ce dezgropi morții acum. Trăiești din amintiri?

VINTILĂ: Ai amintiri pe care le vrei uitate?

AMZA: Nici una.

VINTILĂ: Ești un om fericit.

AMZA: Așa ne despărțim noi, tovarășe Vidu?

VINTILĂ (după o pauză): E vremea să părăsim locul acesta și să urcăm la observator. De acolo, vom pleca cu bărcile pînă la mal, unde ne așteaptă mașinile. (Tace o clipă, apoi.) Îmi pare rău că trebuie să ne despărțim așa. (Iese, nu înainte de a da încă o dată ocol, cu privirea, încăperii.)

STELIANA (cu glas scăzut): Ce rost au avut toate astea?

TOMA: Mamă, nu te chinui pentru mine!

AMZA: Toma, nu-ți pierde speranța.

TOMA: Ce să sper?

AMZA: Și în mine ți-ai pierdut încrederea?!

TOMA: Nu! În dumneavoastră, nu. Au trecut doar cîteva ore, de cînd am dansat la ultimul hal, un carusel vrăjit. Dar parcă au trecut ani... Și nici nu m-am dezmeticit încă. Parcă n-aș mai avea nici un țel omenesc. Doresc să fiu copac. Sau fir de iarbă. Orice, numai om, nu. Ciudat însă... alteori am momente cînd parcă nici nu-mi pasă. Ca și cum nenorocirea n-ar fi căzut pe capul meu, ci pe capul altuia. Parcă aș fi altundeva, nu aici. Totul a fost un accident. Ca un vis rău. Va trece repede și fără urmări. Niei nu concep să nu mă trezesc din coșmarul ăsta... care mă gîtuie, mă sufocă, îmi ia aerul.

AMZA (tulburat): Nu-ți dau voie. Înțelegi, nu-ți dau voie... Miine mă voi adresa oficial conducerii partidului. Pentru tine. Peste capul județului. Nu. Noi n-am terminat încă. Trăim. Și sfîrșitul nostru va fi altul. Așa cum îl merităm. Cu muzică militară și gardă cu drapel. Nu ne e dat nouă să ne pierdem în necunoscut. (Rîde.) Dar mai e pînă atunci. Capul sus! Așa, vezi? (Toma iese.)

STELIANA (într-un tîrziu): Tot urcușul lui n-a fost decît o părere. Singurul meu copil născut din dragoste... N-o să găsească nici un post, cum dorești tu pentru el. Vintilă n-o să-l ajute. Sint sigură. Și nici Cristian. Și cu n-am cuvînt la el. L-am nedreptățit toată viața. Nu l-am răsfățat ca pe Toma. Toma... Uite-l, unde-a ajuns... Iar Cristian e la mare cinste. Ce să mai cred? Și totul, totul numai pentru o nălucire.

AMZA: A mea?

STELIANA: Poate că a mea.

AMZA: Pricina — tu ești. Tu, cu gelozia ta nesăbuită. Mi-ai pus chestiunea de încredere: ori o alung pe femeia asta, ori...

STELIANA: Ai iubit-o...

AMZA : Ți s-a năzărit...

STELIANA : Sau ai dorit-o. Toma — e al tău. Știi bine. Alțiia ani mi s-a părut că mă înubești și am nădărdit mereu, ca o nebună, că odată și odată o să-ți faci datoria față de mine. Dar dacă ai dorit pe cineva cu adevărat, o zi doar sau un ceas, pe ea ai dorit-o.

AMZA : Taci...

STELIANA : Vipera !... Ce soartă mi-a scos-o în cale... s-o îndrăgești și tu... și băieții mei... și să le fringă inima amindorura. Și cu cât ai dorit-o mai tare, cu atât ai vrut s-o distrugi mai tare...

AMZA : La îndemnul tău.

STELIANA : Și la îndemnul meu. Dar ți-a și plăcut să o distrugi, dacă tot n-ai avut parte de ea. (Amza iese brusc. Steliana rămîne o clipă în loc, apoi îl urmează.)

(În prim-planul scenei, pe o „stradă“ Toma s-a întâlnit cu Dominic.)

DOMINIC : Vestii bune ! Vestii... (Toma îi astupă gura cu mîna.) Nu ești singur ?

TOMA : Sint singur. Dar nu vreau să te ascult.

DOMINIC : Am vorbit cu Amza... Știe precis că a fost sau va fi ; în fine, capătă un post mare acolo. Un post imens ! Cum nici nu spera... Nu e zvon...

TOMA : Te rog să pleci...

DOMINIC : Nu te bucuri ? ! Nimic n-o să se miște fără el. Acum să-i văd ! Îi nimicim ! Îi îngrop de viu...

TOMA : Te rog să mă lași. Nu mai vreau să nimicesc pe nimeni. Mi-a fost de ajuns. (Pleacă.)

(Lumina s-a aprins sub cupolă.)

CRISTIAN (care a privit cîtva timp în tăcere, prin lunetă, se retrage) : Faza maximă, Lelia... (Lelia îi ia locul.)

EREMIA : O eclipsă de lună e un fenomen cît se poate de normal. Pămîntul, care e mult mai mare și mai important decît luna, se interpune cîteodată, la termene fixe, între soare și lună. Și umbra lui o acoperă. Firsec... Dar o eclipsă de soare... O eclipsă de soare mi se pare cu totul anormală. Luna, care nu e decît o biată gîză în raport cu soarele, profită de apropierea ei de pămînt și îndrăznește să acopere în conul ei de umbră minuscul, soarele uriaș. Luna e o nerușinată. Un impostor.

(Toma a apărut pe replica lui Eremia, pe care l-a ascultat fără să-l întrerupă ; ceilalți îl văd acum, îl privesc în tăcere ; a intrat și Dominic.)

CRISTIAN : Dominic, Toma, nu vă interesează ?...

DOMINIC : Nu mai sint în casa mea. Sint musafir aici. Și încă nepoftit.

CRISTIAN : Ce-i asta ?

DOMINIC : Nimic extraordinar. O cerere. Vreau să continui să lucrez.

CRISTIAN : Acum, asta te preocupă ?

DOMINIC : Viața mea e mai importantă pentru mine decît orice fenomen cosmic. Noi doi am fost prieteni, un timp. Lelia, am fost colegi...

CRISTIAN : Dacă ani-ai fi cerut să-ți dau în scris cum vei evolua, ți-aș fi dat în scris.

DOMINIC : N-am evoluat deloc rău.

CRISTIAN : Deloc. Ai fost un elev eminent. Și un student strălucit. Eu, în schimb, mă viram pe sub pielea profesorilor, cerșeau notele, îmi notam în agendă aniversările lor și le expediam telegrame de felicitare. Dezinteresat, bineînțeles. Și ceream sarcini obștești nu pentru că mi le doream, dar speram să compensez prin asta lipsa de pregătire... și absența oricărei vocații.

DOMINIC : Continuă. Numai atât ? (Se redresează.) Contam pe generozitatea voastră. Văd că-mi purtați ranchiună. Lelia... ai și tu un cuvînt de spus.

LELIA : Nu cred că voi spune vreodată un cuvînt bun despre tine. De altfel, Cristian decide. Dar dacă m-ar întreba, i-aș spune că, pur și simplu, n-am încredere în capacitatea ta. O diplomă în cazul tău nu înseamnă nimic. Ai reușit să-l îmbrobodești pe unul ca Amza, dar pe noi e mai greu. Dar nu mi-e teamă pentru tine. Te vei descurca tu, chiar dacă n-ai să mai lucrezi sub cupola asta. Deși Cristian nu a luat încă nici o hotărîre, un lucru e cert : noi trei și mai cu seamă voi doi nu puteți colabora. Prea mult venin s-a strîns între voi. Invidia ți-a fost rău sfătuitor. Îți repet însă că nu mă plîng. Ai să știi tu să te aranjezi. Cu toate că între a te aranja și a te realiza distanța e imensă.

DOMINIC : Nu e numai inițiativa mea... Amza e și el de părere... S-ar putea să aveți și voi nevoie de el.

CRISTIAN : Ne furi timpul, Dominic.

DOMINIC (lui Toma) : Azi dimineață, am văzut un cal mort. Se împiedicase, își rupsesse picioarele și, ca să nu se mai chinuie, l-au împușcat.

TOMA : Ce mai vrei ? (După o pauză.) Toată viața oamenilor, dragul meu, nu e nimic altceva decît un lung șir de eclipse. Doctorul Eremia îți poate explica asta mai bine... (Dominic iese.)

CRISTIAN : Conta pe generozitatea noastră ? Ce tupeu...

LELIA : Ți-am mai spus, Cristian, nu te mai recunosc...

CRISTIAN : Am toate motivele să nu mă mai recunosc nici eu. În noaptea asta am priceput cît de departe sintem de stele, de lună, de tot ce s-ar putea numi profesia noastră și cota cea mai înaltă a vieții noastre. Adevărata noastră viață e în altă parte. Aici, pe pămînt. E surprinzător, dar nici pe mine nu mă interesează cîtăși de puțin ce se petrece în noaptea asta acolo, sus. Am senzația că eu am intrat într-o zonă de umbră... (O privește.)

(Lelia îi suportă privirea în tăcere.)

TOMA : Tu ? !

CRISTIAN : Te miri ?

TOMA : Tu n-ai nici un motiv să te plingi.

CRISTIAN : Crezi ?

TOMA : Ai recucerit tot terenul pierdut.

CRISTIAN : Ai aceeași vedere scurtă pe care ți-o știam. Ești neschimbat.

TOMA : Mai ai să-mi spui ceva ? Sint gata să te ascult. Mai ales pe tine. Doar ești cineva ! Cel mai distins membru al familiei ! (Ii dă ocol.) Să te văd, să te văd mai bine. Să aprindem toate luminile ! Așadar, asta ești. Acum te descopăr. Am trudit ani de zile. N-am avut adolescență, nici tinerețe. Muncă, sarcini, răspunderi, zile fără sfârșit, nopți albe... fără număr. Asta a fost partea mea. Tinăr, eram bătrîn. Acum, sint la capătul puterilor ! M-am lipsit de cele mai simple și mai firești plăceri ale vieții. Tu... ai ros foile cărților în bibliotecă. Examene, doctorat. Te-ai specializat. Ai trăit ca un ciung. Acum, tu ești la preț, iar eu, eu sint un nimic ! Tu ești cel teafăr, tu ești întreg, iar eu sint considerat orb și surd. E drept să fie așa ? Te întreb, e drept ? Demonstrează-mi că ți sint inferior !

CRISTIAN : Dar nici nu cred că-mi ești inferior !

TOMA : Mîine, chiar mîine, înțelegi, voi afla ce mi-a rezervat soarta. Se va vedea cine sînteți voi... și cine sint eu !

LELIA : Toma, cînd ai să deschizi ochii ? Marele tău talent este să trăiești într-o lume în care totul capătă alte dimensiuni și alte culori decît cele reale.

TOMA (după cîteva clipe de tăcere) : Am fost luat drept altcineva ? Și cel adevărat sint cel de acum ?

LELIA : Ai crezut că tu te-ai bizuit pe Amza, dar te-ai înșelat. El se reazemă pe tine. Fără oameni ca tine, în jurul lui, nici el n-ar fi ajuns unde a fost. Fără un zeu căruia s-a ie închinat, tu n-ai fi tu. E ciudat cum sălășluiesc în tine și cel mai dur și mai nebănuat orgoliu, dar și o adevărată voluptate să te înrobești celui care te domină. Între tine și Amza, totul e ca într-o biserică sau ca într-un ordin călugăresc. Plutești în aer un miros de tămîie. Dar oamenii nu pot trăi veșnic în nici un fel de biserică. Și se întorc întotdeauna la cele omenești.

TOMA : Aș vrea să te cred, dar nu pot. Și de fapt, nici nu vreau. Întreaga mea ființă respinge afirmațiile tale. Nu reușești decît să-mi trezești un sentiment de dușmănie față de tine. (Lelia a încremenit : el privește fix, îndelung.) Dacă însă se așteaptă cineva să fiu curios, să cer explicații suplimentare, îl voi dezamăgi. Nu vreau să știu dacă am fost victimă sau vinovat... Nu vreau să știu de ce Lelia a vrut să moară, deși mi-a spus clar că nu m-a iubit niciodată. Nu vreau să știu ce raporturi sint între mama și Amza, cu toate că le bănuiesc, și nici de ce au fost amîndoi atît de porniți împotriva voastră. Nu vreau să știu ce rol a jucat Dominic în

toată istoria asta. Nu vreau să știu nimic, mai exact spus, nu mai vreau să știu. După cum vedeți, îmi port lașitatea cu mine mai departe, ca pe un alter ego, ca pe o cunună de spini, care mă rănește necontenit, dar mă și apără. Să mă dau legat pe mîna voastră ? În definitiv, de ce m-aș încrede în voi ? Nu mai pot avea încredere în nimeni. Și ce dovedește, de fapt, scrisoarea pe care Cristian a avut grijă să mi-o trimită ? Nimic. Vorbe atunci, vorbe acum. Sint prea multe pentru sărmana mea minte. Toate nu-mi mai încap în creier și încep să se amestece într-o dezordine care mă sperie. Cu două ore în urmă aș fi putut primi dovada pe care o aștept... A intervenit Cristian și pumnul lui mi-a stins orice dorință de a mai afla ceva. Aș vrea să dorm... Mereu... Dar știu că n-o să mai pot. Noaptea trecută, după ce primisem scrisoarea... am ațipit brusc, parcă paralizasem, parcă luasem un flacon întreg de somnifere. (Tace o clipă, apoi.) Am visat că eram un leu obligat să sară printr-un cerc de foc, de care îl era spaimă. M-am trezit lac de apă. Am ațipit iar și am visat că atînam de un glob colorat, în mii de culori învălmășite, care de care mai fantastice. Și globul se prăbușea cu mine, rotindu-se, fără oprire, la infinit. Și fără țintă. M-am trezit strigînd, cu o gheară înfiptă în piept... N-am mai închis ochii. De fapt, de cîteva zile, presimțeam. Mă urmărea un fel de panică. Îmi era frică de orice, pînă și de umbra mea. (După o tăcere.) Cine a spus că nu există vise colorate ?

VINTILĂ (a intrat în tăcere și i-a ascultat replica în întregime ; intervine) : Toma, dragul meu, eu unul, dacă sint bolnav, nu-mi place să mă prefac sănătos. Cu asta nu înșel boala și nici nu-i vin de hac. Dacă sint bolnav eu vreau să descopăr ce am, să aflu diagnosticul, să privesc boala drept în față, bărbătește, nu să-mi întorc ochii de la ea, s-o atac, nu s-o ocolesc. Am dreptate, doctore ?... Sint de părere că atîrnă permanent în balanță două calități omenești deosebite. Cine se ferește de alegerea asta și caută s-o împiedice, se teme că alegerea nu va fi în favoarea lui. S-a aprins asupra fiecărui om o lumină, de care nimeni nu se poate ascunde și nimeni nu poate ascunde nimic. Nevrednicii să se ferească. Cei vrednici să vină la vedere, fără teamă. (Pauză.) M-ai întrebât de ce înainte erai util și acum nu mai ești. Fiecare pas înainte al societății noastre este un act de selecție, din ce în ce mai sever. **TOMA (într-un tîrziu) :** Vreți să mă convingeți că eu nu sint eu.

VINTILĂ : Exact. E nespus de greu, dar încerc. Puțini oameni au puterea să afle adevărul despre ei înșiși pînă la capăt. Fiecare pas pe drumul acesta e un act de curaj. Cît adevăr suportăm despre noi înșine, aici e măsura valorii noastre.

(S-a lăsat tăcere ; intră Amza, urmat de Dominic și de Steliana.)

AMZA : Vintilă, nu pricep! Nu pricep!... Ațiția oameni valoroși lăsați pe drumuri? !... Cine vrea să se răfuiească cu noi? Cine a reușit să ne facă o astfel de atmosferă? Sint pur și simplu uimit. Și îndurerat.

VINTILĂ : Ce s-a întâmplat?

AMZA : După Toma, a venit rindul lui Dominic. Dumnealor nu vor să colaboreze cu el...

VINTILĂ : Sint în dreptul lor.

CRISTIAN : Tovarășe Amza, însinuările dumneavoastră merg foarte departe. Vă asigurăm că nici unul dintre noi nu are de gând să se răfuiească cu cineva. Cu nimeni. Nici unul dintre noi n-a acționat în nici un fel împotriva dumneavoastră și împotriva nimănuui. Și dacă acum s-au redeschis dosarele noastre, inițiativa nu ne aparține.

VINTILĂ : Inițiativa îmi aparține. (Pauză.) Gîndul ăsta nu-mi dă pace de multă vreme. V-am văzut cine sînteți acolo și m-am întrebat : de ce de la noi ați plecat, iar acolo e nevoie de voi? Dacă nu aflu răspunsul la întrebarea asta...

AMZA : Deci inițiativa îți aparține... Deci ultimul tău cuvînt ăsta e. Toma, asta e. Capul sur. Răzbîm noi...

CRISTIAN : Mă întreb de mult dacă sînteți un personaj tragic sau mai degrabă comic...

TOMA : Despre cine vorbești în astfel de termeni? !

AMZA : Așa, băiete, jignește-mi părul alb... (Leliei.) Vreau să-ți vorbesc. Da, dumitale. (Lelia se apropie de el, se îndepărtează de celălalt grup.) Îmi place să sper că nu aveți de gînd să vă răfuiți cu Toma...

LELIA (la fel) : Pe el l-am scos de mult din cauză. Dar de ce căutați în mine un aliat?

AMZA : Cuvîntul dumitale are — cred — oarecare greutate în fața lui Cristian. Și soarta lui Toma depinde de Cristian.

LELIA : În ce sens?

AMZA : Se vor face expertize... Dacă un profesor, un savant, Cristian, de pildă, ar declara, în scris, că observatorul trebuia să fie amplasat aici... și că e bine să rămînă aici...

LELIA : Să ne decizem?

AMZA : Dominic va rămîne aici. De Toma am eu grijă... În fond, e mai bine să fiți departe unii de ceilalți.

LELIA : Și dacă nu accept? Dacă nu vom accepta?

AMZA : S-ar putea să vă pară rău...

LELIA : Știți foarte bine că amenințările dumneavoastră nu m-au impresionat nici odată.

AMZA : Cînd a fost vorba de dumneata, nu te-am amenințat. Dimpotrivă. Am fost în postura de solicitator. Solicitator ridicol.

LELIA (gest) : Un timp. Și cînd v-ați dat seama că n-aveți nici o șansă, m-ați lovit, bărbătește. Dacă ura dumneavoastră ar fi fost o flacăară, aș fi ars. Dar ce vă face să credeți că aș vrea să-l salvez pe Toma?

AMZA : L-ai iubit...

LELIA : Așadar, ați știut că l-am iubit!... Ați știut... Și cu toate astea... (Se stăpînește.)

Să terminăm odată toată comedia asta. Cred că e timpul să vă spun adevărul. Sînteți toți într-o mare încurătură. Micul orașel de provincie nu se dezmințe. Veți purta cu voi pasiunea pentru birfă, oriunde veți fi. Ei bine, sint soția lui Eremia. (Se întoarce spre ceilalți.) Cristian, te rog să mă felițici. M-am măritat. Doctorul Eremia e soțul meu. CRISTIAN : Știu, Lelia. Am aflat. Iartă-mă e-am întîrziat cu felițitățile.

AMZA : Dar asta schînbă cu desăvîrșire situația! Mărturisirea asta restabilește pe deplin adevărul!

LELIA : Tovarășe Vidu, ați pronunțat o dată cuvîntul anchetă. Anchetă? Ce aveți de anchetat? Dar cuvîntul decentă l-ați uitat? Dar cuvîntul discreție? Sau pentru voi decentă și discreția echivalează cu minciuna? (S-a îndepărtat de ei.)

AMZA (s-a apropiat de Steliana) : Femeia asta e nenorocirea noastră!

STELIANA : Anghel!... Cu ce ură vorbești despre ea...

AMZA : Nu merită ura mea?

STELIANA : E ultimul strigăt de durere...

CRISTIAN : Mamă!... Nu te umili!... Te rog. Nu te umili...

DOMINIC : Toma, s-a rățăcit la mine o scrisoare. Pentru tine.

(Toma a desfăcut plicul, citește, izbucnește într-un rîs vecin cu isteria.)

STELIANA : Ce e? Ce serie?

TOMA : Contabilitatea... Ultima scrisoare pe care o mai primesc aici. Îmi impută cîtiva litri de benzină, consumați peste cotă. Semnează contabilul. Contrasemnează Anghel Amza.

AMZA : Legea, Toma...

TOMA : Plătesc, tată! Plătesc!

AMZA : Cum mi-ai spus? !

TOMA : Nu mi-ați fost ca un tată? Plătesc! Ce contează la mine treizeci de lei? Trei sute! Trei mii! Trei milioane! Tovarășe Vidu, vă rog să-i predați dumneavoastră... (S-a căutat prin buzunare.) N-am. N-am nici un leu. Sint lefter... (Trece în fața Leliei, o privește țintă, îndelung.) M-am lăsat ispitit pentru o clipă de gîndul că voi putea întoarce roata anilor înapoi și voi reuși să comprim timpul pierdut. Dar trebuie să merg înainte, exact de aici, din punctul acesta, în care mi-am întrerupt călătoria, din clipa aceasta, de la vîrsta pe care o am. (Se întoarce către toți ceilalți.) Un senm îmi dovedește cîtă dreptate aveți. Am devenit dintr-o dată rău, invidios. Turbez numai la gîndul că altcineva ar putea avea succes în viață. Te invidiez pînă și pe tine, Cristian. Numai prăbușirea altora m-ar consola. Recunosc, este jalnic ce spun. Dacă aș fi convins că e ceva de capul meu, dacă aș fi sigur că vă sînt egal, n-ar fi în inima mea nici un grăunte de invidie la adresa nimănuui. (Lui Cristian.) Aveai obiceiul să-mi spui că inteligența e o veșnică luptă cu lenea. Poate. Dar lenea e un mod de existență cit se poate de plăcut. E vecină cu moartea. Lenea e un

mare dar dat omului. Vă admir vitalitatea și tenacitatea. Eu am oboșit. (Pauză.) Sîntem toți ca la un concurs athletic. Ștacheta e ridicată atît de sus, ca la un campionat mondial, încît eu unul nu mai sînt în stare să sar peste ea. Am ieșit din competiție. (Către Amza.) Ați afirmat că vă semăn. Nu e adevărat. Nici în bine, nici în rău. Pur și simplu nu vă semăn. (După o pauză.) Iată sfîrșitul nostru. Cu muzică militară și gardă cu drapel. Noi singuri am depus mărturie împotriva noastră. (Dă să iasă.)

LELIA : Toma ! !

TOMA (fără să se întoarcă, după o tăcere destul de lungă) : Mila ta ! O urăsc ! (Iese.)

STELIANA : Toma !... Cristian !...

CRISTIAN : Mamă, păstrează-ți cumpătul.

STELIANA : Cristian, îl pierdem.

CRISTIAN : Nu numai pe el, mamă...

EREMIA (mai mult pentru sine) : Sindrom de megalomanie. Șoc provocat de o schimbare bruscă de altitudine.

AMZA : Nu te credeam în stare de atîta cruzime...

VINTILA : Nu am de salvat nici o aparență. Doar n-argîniții mă pot condamna.

AMZA : Îi disprețuiești entuziasmul. Îi disprețuiești modestia.

VINTILA : Competent e ? În ce direcție ?... Bine faci că nu-mi răspunzi. Dacă n-ar fi fost nici entuziast, nici modest, s-ar fi menținut atîta vreme ?

AMZA : Îl voi apăra pînă în pinzele albe. Împotriva tuturor.

VINTILĂ (violent) : Pe el îl aperi ?... Amza. Amza, am evacuat mii de oameni de aici. Fiecare a fost mulțumit de locul pe care l-a primit. Doar voi, cîțiva, ați strînit o vîrmașală care mă scribește. Singurul vostru gînd ăsta a fost : ce post veți primi ? M-ați oboșit cu vorbele voastre în doi peri, cu memoriile voastre, cu vîlcărelele voastre. Bine că scap de voi. (După o pauză.) Ai nădărdit că apele vor acoperi nu numai locurile unde ai trăit, dar că, odată cu ele, timpul va trece în uitare și faptele tale. Dacă ei au plecat din orașul condus de noi, e semn rău pentru noi. Tu știi foarte bine că agenții nevăzuți și neștiuți ai bolilor sînt de o mie de ori mai primejdioși decît cei văzuți și știuți. De aceea, ai vrut să nu se afle adevărul despre tine. De aceea, ai vrut să uităm. Apele au acoperit orașul nostru, dar noi trăim și sîntem la bilanț. Nimeni dintre noi nu va fi uitat. Timpul trece, dar memoria oamenilor îl înfruntă și îi rezistă. Memoria lor supraviețuiește fiecăruia dintre noi. Nimeni nu uită nimic și nimeni nu este uitat.

AMZA : Așadar, ăsta e adevărul ! Adevărata tălăntă eu sînt ! Cum de nu mi-a trecut prin cap pînă acum ? Sper că dacă te lepezi de noi te vei salva. Ce prefăcătorie !... Îți închipui că sînt singur pe lume ?... Te înșeli amarnic. Eu am în spatele meu anii mei și faptele mele. Am în jurul meu prietenii mei, tovarășii mei. Dacă-și închipuie cineva că sînt la pămînt și se bucură, îi spun că se

înșală și se bucură prea devreme. Cine încearcă să mă jignească, îi spun : nimeni nu mă poate jigni. Devotamentul meu și cîntea mea sînt puterea mea. Partidul mă cunoaște. Deocamdată voi ați distrus un om de bază ! L-ați făcut praf ! Veți răspunde ! (Iese. Domnie îl urmează.)

EREMIA : S-a contopit pînă-ntr-atît cu raționamentele lui eronate, încît el însuși e o imensă eroare. Și voi vreți ca eroarea să se recunoască pe sine ! Dar, dragii mei, eclipsa s-a terminat, iar voi nici n-ați băgat-o în seamă. Este umilitor pentru un asemenea fenomen cosmic. Și doar eu, un biet diletant, sînt singurul astronom serios, dintre voi toți.

STELIANA : Cristian... L-ați ucis. N-aveți inimă. (Izbucnește.) Nu pot să stau veșnic între voi ca între două pietre de moară ! Sînteți amîndoi copii mei. Tu erai cel mai silitor... ordonat... El, mai mult o obrăznicătură. Doamne, cît am mai tras pentru el... Spărgea geamurile vecinilor... Lua note proaste... Isca bătaii din orice... Credeam că nu se va mai alege nimic de capul lui. Și-mi închipuiam că tu vei fi mîndria mea. De la o vreme, toate se schimbaseră însă. El strălucea, în timp ce tu parcă te pierduseși. Îmi ziceam că m-am înșelat asupra lui. Iar acum din nou, el nu mai e nimic, în schimb tu... Oare asta o fi soarta mea ? Mereu să plîng cu un ochi pentru unul și cu alt ochi să rid pentru celălalt ?

CRISTIAN (impresionat) : Mamă...

(Vintilă o ia încet de umeri, ies. Cristian îi urmează.)

EREMIA (într-ua tirziu) : Voiam să te opresc. Dar n-am știut cum. Și te-aș fi pus într-o situație penibilă.

LELIA : Acum, n-am alteeva de făcut, decît să mă mărit cu tine.

EREMIA : Nu cred. Și nu sper.

LELIA : Ți-am creat o situație mai mult decît penibilă. Ai să mă poți ierta ? Totul a fost atît de ieftin...

EREMIA : Da.

LELIA : Dar am simțit brusc nevoia să-l pedepsesc, să-l rănesc, să-l văd că suferă din cauza mea. Pentru tot ce mi-a făcut, pentru că n-a crezut în mine, pentru că m-a lăsat să plec atunci și nu a alergat după mine și nu m-a oprit.

EREMIA : Înțeleg. Dar din partea ta nu m-aș fi așteptat. (Pauză.)

LELIA : Ești crud.

EREMIA : Toți sîntem cruzi.

LELIA : Mai ales eu, față de tine. Ar fi mai bine să-ți spun.

EREMIA : Nu-mi spune nimic. Știu că nici odată nu vei fi a mea. (Pauză.) Cu Toma ești crudă. Poate că merită. Deși, din partea ta nu m-aș fi așteptat. Vă chinuiți reciproc, cu un fel de disperare. De ce ? Te iubește. Și îl iubești.

LELIA (uimită că el a descoperit-o) : Ce să fac ?

Întineric.

CORTINA

III. PENDULA

Intinericul e sfișiat bruse, aproape imediat, de fasciculele luminoase ale unor faruri de mașini, care au oprit în apropiere. Sintem pe un dimb, la marginea cărui, dincolo de un parapet de beton, se ghicește lacul de acumulare. Întrucât toate personajele vor fi aproape tot timpul în scenă, se vor mișca și dispune în grupuri, după necesități, folosindu-se de lumina farurilor, de zonele de penumbră și de umbră. Au urcat treptele care se deschid în parapet, ca și cum ar fi venit din bărcile care i-au adus la mal, AMZA, CRISTIAN, LELIA, VINTILĂ, EREMIA, STELIANA, DOMINIC.

AMZA : Toma ! Toma ! !

(Tăcere.)

CRISTIAN : Toma ! Hei, voi de-acolo ! N-ați văzut pe nimeni de cind sunteți aici ?

(Tăcere.)

AMZA : Vintilă, bagă de seamă... Dacă i s-a întâmplat ceva...

CRISTIAN : A venit cu o barcă. O barcă lipsea...

AMZA : De luat, a luat-o. Dar a ajuns la mal ? Unde ? Trebuie să-l căutăm. Eu m-am plecat de aici. Să meargă cineva să anunțe miliția. Dominic, suie-te într-o mașină...

DOMINIC : Vă înțeleg... vă înțeleg foarte bine... (Se elatină.)

AMZA : Poate că... O, dar veți plăti. Dacă s-a sinucis, veți plăti. Cristian, pe Vidu îl înțeleg. Dar tu... tu îi ești frate. Ne aflăm în coasul al doisprezecelea...

CRISTIAN : Ce urmăriți ? Nu cred că a făcut-o. Nu cred. Aici era mama. Nu i-ar fi făcut ei una ca asta. Dar dacă a făcut-o, nu veți reuși să ne convingeți că noi l-am împins... Nu vom ridica steagul alb. N-o să vă dăm niciodată satisfacția pe care v-o doriți, să ne știți la cheremul dumneavoastră. N-o să vă spunem că am admirat întotdeauna sfaturile dumneavoastră, inteligența dumneavoastră zdrobitoare, că dumneavoastră întreg ați fost și sunteți idolul nostru și cuvântul dumneavoastră a fost și este lege pentru noi ! Nu vom recunoaște niciodată că locul pe care l-ați ocupat vi s-a convenit, n-o să vă considerăm niciodată superiorul nostru. Prin meritele dumneavoastră, niciodată. Prin tradiție, poate. Chiar dacă Toma a murit.

STELIANA : Potoliți-vă. Să mai așteptăm. Să-l așteptăm.

AMZA (îl ia de braț pe Vintilă, se îndepărtează amândoi de ceilalți) : Vintilă, eu continui să cred în tine.

VINTILĂ : Eu în tine, nu.

AMZA : Ești convins că eu sint cel răătăcit ?... Unde am greșit ? Acolo unde nu există erori, ce rost are să le cauți cu luminarea ?

VINTILĂ : Unde-ai greșit ? Acolo unde n-ai priceput la timp că nu numai ignoranța ne împiedică să știm, dar și ce știm. (Suride.) Complicat, nu ?... Mai simplu, atunci. Formula ta de viață e cuprinsă în câteva idei fixe. Ce tu nu știi, ce n-ai aflat încă, nici nu există. Necunoscutul e întotdeauna suspect. Să pătrunzi dincolo de ce știi e o imensă aventură pentru tine. Nu mai ai urechi pentru cuvintele altora. Dar de ce ? Ce interese ai avut ? Ai vrut să lași impresia că nu mai ai nimic de aflat, că viața nu mai are nici un secret pentru tine, că ești atotștiutor, deci atotputernic. (După o pauză.) Ceea ce știm ne constrânge și ne îndepărtează de ceea ce nu știm, și trebuie neapărat să aflăm. Ciudat... E aici o chestiune de viață și de moarte.

AMZA : Concret : unde am greșit ?

VINTILĂ : Concret ? Ai dus o politică de cadre nenorocită. Asta e tot. Nu-i de ajuns ?

AMZA : Te-ai întrebat vreodată : cine o să ne mostenească ?

VINTILĂ : Și ei.

AMZA : Nu ne seamănă. Dimpotrivă.

VINTILĂ : Eu nici nu țin să ne semene într-un totu. Vrei să repete doar ce-am făcut noi ? N-ar mai exista progres. Nu ne repetă. Ne continuă. Nici noi doi nu semănăm, deși aparținem aceleiași generații. Tu ai veșnic un aer de solemnitate. Te-ai văzut vreodată într-o oglindă ? Tu nu trăiești simplu, omește. Ești veșnic la tribună. Și cind trebuie și cind nu trebuie. N-ai simțul ridicolului. Veșnic oficiezi un ritual. În schimb, uite, mie îmi vine acum să umblu în mîini, cu pi-

incordare în sus. Te-ai speriat ? (Suride.) Eu n-am nevoie să fiu solemn.

AMZA : În definitiv ce vreți de la mine ? VINTILĂ (după o pauză) : Rivnești din nou un post de conducere. Ești incredințat că-l meriți. Și mă întreb ce m-aș face dacă aș depinde de tine. Numai gândul la o astfel de situație mă îngrozește. Gîndul ăsta m-a făcut să intru în pielea unor oameni ca ei... Cît timp n-am fost în pielea lor, n-am priceput ce nenorocire e pentru un om să depindă de unul ca tine. Tu mi-ai deschis ochii. Sper să nu depind niciodată de tine. Dar am datoria să-i fereșc și pe alții, chiar fără să-i cunosc, de o asemenea nenorocire. (După o pauză.) A conduce înseamnă să compari, să alegi, să faci o selecție. Or, tu ești robul prejudecăților. Ai devenit anaeronic.

AMZA : Epitete știu să folosesc și eu. (Tace câteva clipe.) Principiul ți se poate aplica și ție.

VINTILĂ : Evident. Cine-mi garantează că am fost cel mai valoros comunist din întreaga organizație de partid a orașului nostru ? Am condus un oraș înțepetit, patriarhal, cu vreo douăzeci de mii de locuitori. Acolo unde mergem, vor fi peste o sută de mii. Peste cîțiva ani un sfert de milion. Alți oameni, alte nevoi, alt ritm, altă diversitate. Nu sint comunist numai eu ca să am un post de conducere. Or fi unii care au intrat în partid cu gînd de căpătuială. Eu, însă, sint comunist ca să-mi fie mai greu decît altora, nu mai ușor, indiferent în ce post aș fi.

AMZA : De ce încurajezi tendința asta carieristă ? Nu pricep, nu pricep.

VINTILĂ : Fiecare om normal vrea să-și afirme aptitudinile. Altele au fost motivele tale...

AMZA : Te îndoiești de devotamentul meu ? Te îndoiești de cinstea mea ?

VINTILĂ : Nu e greu să fii devotat. Azi. Mai greu e să fii și devotat și priceput. Astăzi, pentru oameni ca noi, măsura devotamentului este competența. Tu gîndești încet. Și un om cu mintea anchilozată nu poate fi un bun comunist. Comunismul e rezultatul cel mai înalt al inteligenței omenești. Și în țara asta sint rezerve nesfîrșite de inteligență. (Pauză.) Și să-ți spun drept, mă îndoiesc și de cinstea ta. Politica noastră include morală noastră. Nu există politică comunistă fără morală comunistă. Am devenit mult mai simțitori și mai pretențioși. O rădăcire, care ni se părea ieri poate de relativ gravitate, capătă azi proporțiile unei crime.

AMZA : Se ridică peste cadavrele altora. Nu-i pot încuraja. Eu am discernămint.

VINTILĂ (uluit) : Ei s-au ridicat peste cadavrele altora ? ! Sau voi ați încercat să vă mențineți în dauna lor ? (Pauză.) În fond ce pretind ei ? Oamenii să fie promovați după merit. Tu numești pretenția asta carierism. Eu o numesc dreptul sfînt al fiecărui om și garanția oricărui progres. Ei apără poziția partidului, nu tu. Vrei să ne

creezi sentimentul vinovăției, ca să ne poți domina mai lesne, Amza. Ascultă... dacă cineva distruge intenționat o... mașină oarecare, îl băgăm la pușcărie pentru sabotaj, nu ?... Dar dacă cineva încearcă să compromită un om cîstit, cum ai încercat tu să-i compromiți pe Cristian, pe Lelia, pe Eremia, sau distruge un om, așa cum l-ai distrus tu pe Toma, ce pedeapsă merită ? Oricum, un om valorează mai mult decît o betonieră, nu ?

AMZA : Eu l-am distrus pe Toma ? !... (Ride.) La grea ananghie trebuie să fii, dacă vrei să scapi de răspundere, aruncîndu-mi-o mie în spate. Tu ai să plătești pentru Toma. Te-am avertizat că este un caracter sensibil. Aveam datoria să-l cruțăm. L-ai lovit fără milă, l-ai jignit, l-ai umilit, l-ai căleat în picioare ! Dacă a murit și sint incredințat că e mort, voi l-ați ucis. Adevărul vostru l-a ucis !

VINTILĂ (după o pauză) : Dincolo de ce ai spus acum, nu se mai poate întimpla nimic. (După o clipă de tăcere.) Dacă a murit, minciuna l-a ucis. Adevărul a venit doar și i-a constatat moartea. (Izbucnește.) De unde te-am luat cu noi ?... În altă viață, tu ai fi fost popă, șarlatan, vrăjitor !... (După o pauză.) Dacă nu te numesc pe adevăratul tău nume, mă sufor, mor în clipa asta, se deschide pămîntul și mă înghite.

AMZA : Vorbe goale ! Isterie !

VINTILĂ : Înseamnă că nu mă cunoști. Și înseamnă că nu ne cunoaștem. Ești în partid, dar încă nu l-ai văzut. Află că partidul e neîncăpător pentru noi amîndoi. Și eu și tu nu avem loc în același partid.

AMZA : Acum te avertizez eu, că dincolo de ce ai spus nu se mai poate spune nimic. (După o pauză.) Tu n-ai însăși ideea de autoritate ! Prestigiul conducătorului...

VINTILĂ : Nimeni nu-ți poate apăra prestigiul dacă nu ți-l aperi singur.

AMZA (se întoarce spre ceilalți) : Steliana, tu ești cea mai îndreptățită. Spune tu... Cine e vinovat de prăbușirea lui Toma ? Eu, care l-am ocrotit ca pe fiul meu, care l-am apărat cu orice risc, cu prețul propriei mele situații ? Sau ei care l-au jignit, l-au insultat, l-au calomniat ? Îți cer neapărat să vorbești. Declarația ta va conta foarte mult. N-ai dreptul să taci. E în joc și numele lui.

VINTILĂ : E fiul tău și totuși ți-ar conveni să-l știi mort ! Moartea lui ar fi un admirabil cal de bătaie pentru tine ! Sint în stare să pun rămășag că așa e.

AMZA : Sigur că da ! Lacrimile mele sint false ! Plîng la comandă, rid la comandă, sufăr la comandă ! Sint un artist mare ! Un artist foarte mare !

STELIANA : De ce atita zarvă ?

AMZA : Răspunde !

STELIANA (după cîteva clipe de tăcere) : Inima îmi spune că trăiește. Nu se poate să fi murit. Știe că mai aștept ceva de la el. Mai are ceva de făcut pe lumea asta. Poate îi e greu să apară la lumină. Poate că ar

vrea să fugă de el însuși, și nu știe cum. M-ai întrebat cine e vinovat. Vinovat e și el. Dar marcele vinovat nu e cine i-a spus acum adevărul. E vinovat cine l-a amăgit pînă acum.

(S-a lăsat tăcere.)

TOMA (intră. Se împiedică de un obiect) : Ce-i asta ?

STELIANA : Băiatule...

TOMA : O pendulă...

CRISTIAN (vesel) : Mi se pare că merge...

AMZA : Băiatule... De unde ai venit ?...

TOMA : Da. Merge. Ciudat. (S-a apropiat, cu pendula în brațe, de parapet.) Ca un condamnat fug de trecutul meu și nicăieri nu pot scăpa de el, cum nu scăpăm de umbrele noastre. Sint prizonierul fiecărei clipe care a fost, al fiecărui gest, al fiecărui act pe care l-am comis, al fiecărui cuvînt rostit și pe care nu l-am mai putut retrage. Cine o fi pierdut pendula tocmăi aici ? Poate că dracu mi-a pus-o în cale, să mă împiedic de ea. Am să dau un anunț, la mica publicitate : „Găsit pendulă. Nu vreau să știu cît e ceasul. Timpul nu mai curge. A stat. Cine a pierdut-o, o găsește la mine. Nu aștept recompensă.”

AMZA : Toma...

TOMA : Asta e... Capul sus, Toma... Altcieva n-aveți să-mi mai spuneți. Asta e toată puterea de care dispuneți ? Prestigiul dumneavoastră, autoritatea dumneavoastră, nu oferă suficientă garanție ?...

AMZA : Tu nu știi ce vorbești !

TOMA : ...Cuvîntul dumneavoastră a fost pentru mine literă de evanghelie. Vă consideram drept norocul meu în viață, dacă există noroc și nenoroc în viața oamenilor. V-am luat drept ideal în viață. N-aveam altă năzuință mai scumpă decît să vă semăn. Nu v-am purtat numai sentimente de recunoștință și aveam o mie de motive să vi le port. Dar respirăm același aer cu dumneavoastră și asta îmi forma convingerea că sintem plămădiți din același aluat. În apropierea dumneavoastră nutream iluzia că vă sint un discipol ales. (Suride.) Și luna primește lumină de la soare, deși e stinsă.

AMZA : Au reușit să te îmbrobodească !...

TOMA : Mă fermeca la dumneavoastră atitudinea aproape militărească... (Suride.) Și copiii se țin după coloanele soldaților în marș și-i maimuțăresc. Mă fermeca siguranța cu care vorbești... Se părea că nu vă îndoiți de nimic, că totul vă e dinainte știut. Mi-ați insuflat cultul pentru ierarhie. (Suride.) Dar nu și pentru valoare. Mă fermeca absența dumneavoastră de la micile bucurii lumești, asigurarea dumneavoastră. Parcă erați undeva deasupra noastră, a muritorilor de rînd. Îmi făcea plăcere să constat că ceilalți oameni n-au acces la dumneavoastră și eu mă consideram favorizat. În imaginația mea erați înconjurat de un fel de mister. (După o pauză.) V-am luat drept altcineva. Dumneavoastră sinteți un oarecare.

AMZA : Ti-ai pierdut mințile ? !...

TOMA : Poate. (După o pauză.) Totuși, vă sint recunoscător. Cît timp am trăit în lumea iluziilor semănate de dumneavoastră, am fost fericit. Și am crezut că numai fericirea e partea mea. (O ia de braț pe Steliana.) Am să plec, mamă. Am să plec undeva, singur. Tu m-ai înțeles întotdeauna și ai să mă înțelegi și acum. Acolo, cu ei, îmi va fi imposibil să mă trăiesc. Poate voi fi acuzat de lășitate. Dar mi se cere prea mult, sint supus unor presiuni prea mari. Mi se cere să accept ce nu sint în stare să accept. Chiar dacă înțeleg. Și ultimul meu act de înțelegere ar fi o congestie cerebrală. Vreau să mă salvez, mamă. Se spune că moartea, soarele și adevărul nu le poți privi multă vreme fix în față. Te orbesc... Omul este ce e într-un anumit mediu. În alt mediu, e alt om. De fapt ce mi s-a întimplat ? Ne mutăm dintr-un oraș într-altul. Dar parcă aș străbate un șir de ani. Sufăr încă, dar ceva tot a început să se limpezească în mine. Amza mi-a făcut un mare rău. O să mă eliberez greu de fascinația pe care o exercita asupra mea, dar încerc un sentiment de mulțumire la gîndul că eliberarea va fi, poate, și opera mea. Pînă la urmă, o parte din adevăr, cel puțin, tot am avut curajul să-l descopăr singur. Totuși, îi port aceeași afecțiune. În virtutea inerției, pesemne. Încă nu sint departe de copilărie. Îmi amintesc de școală. Și acolo premiații stăteau în prunile locuri, iar repetenții în fundul clasei. Așa e și în viață. Eu am rămas repetent. E adevărat că s-a aprins asupra fiecărui om o lumină, de care nimeni nu se poate feri și nimeni nu poate ascunde nimic. Și vine un ceas în viața fiecărui om cînd nu mai poate fi decît el însuși și nimeni altcineva și nimic în plus. Peste un timp, cînd îmi voi reveni pe deplin și cînd o să mă sint iar egal cu ei... Și sint mîhnit pentru că am vrut să am numai prieteni și m-au părăsit toți. Și am vrut să iubesc și să fiu iubit și nu mă iubește nimeni...

(Pendula, așezată pe parapet, bate ora șase.)

LELIA : Au venit zorile...

VINTILĂ : În clipa asta chiar, apele au atîns nivelul prevăzut. Cu asta, istoria orașului nostru s-a încheiat.

TOMA (împinge bruse pendula dincolo de parapet. Se aude un plescăit) : Dacă ar fi ziuă de-a binelca, poate că în luciul apei mi-aș descoperi chipul, ca într-o oglindă care nu minte. Acolo, în fundul lacului sint eu. (S-a întors spre Amza, îl privește.) Mi se pare că oamenii ca și arborii se cunosc după roadele lor. Arborii sterpi de rod sint tăiați și băgați în foc. (Sieși.) Să mergem. (Iese.)

STELIANA : Trăiește...

AMZA : Asta nu schimbă cu nimic situația.

VINTILĂ : Îți pare rău... ? !

AMZA (strigă) : Tu chiar nu te temi de mine ? Crezi că sint singur în lume ? Și n-am să găsesc sprijin nicăieri ?

INTILĂ : Unui comunist să-i fie frică de alt comunist? Dacă am ajuns aici, se cheamă că unul din noi a încetat să mai fie comunist. San cel care vrea să inspire frică sau cel care s-ar teme.

DOMINIC : Cristian, vreau să te întreb...

AMZA (dă să-l scoată) : Ascultă. Amintește-ți. Cît timp am lucrat împreună n-am avut nici un succes mai important? Amintește-ți! Ne trebuie un succes!

DOMINIC (se întoarce) : Vreau să întreb... De ce mă disprețuiești tu pe mine, Cristian Preda? Cine ești tu să mă disprețuiești pe mine? Sînt eu mai prejos?... Voi fi chemat și eu la anchetă. Am și eu un cuvînt de spus.

AMZA : Ești beat! Te-ai îmbătat, tocmai acum. Dacă ne-ar privi cineva... sîntem jalnici. Două epave în căutarea unui succes inexistent. Două paiețe! Pleacă! (Îl scoate afară.)

DOMINIC : De ce mă disprețuiești tu pe mine, Cristian Preda?

(Au ieșit amîndoi. Steliana iese și ea.)

CRISTIAN (după cîteva clipe de tăcere) : Sînteți trist.

VINTILĂ : O să sfîrșească urît. Păcat. Mi-ar fi plăcut să-i spun : „Într-un fel... și tu ești tinerețea mea. Nu mă despart de tine cu inima ușoară. Ești ca un soldat care și-a petrecut vreme îndelungată numai în tranșee. Și odată lăsat la vatră, trimis la altfel de activitate, nu te-ai putut adapta. Ce a fost pentru noi o necesitate vremelnică, pentru tine a devenit o obișnuință...” Ar fi fost tot trist, dar frumos.

LELIA : Dacă Amza ar primi din nou un post de conducere și eu aș fi silită să depînd de el, nu știu ce m-aș face. Eu am nevoie să fiu condusă, dar de oameni superiori mie, de la care să am ce învăța. Am spus ceva anormal?

EREMIA : Un șef ca Amza e nevoit să se înconjoare numai de indivizi medioeri, ca să poată străluci nestingherit în mijlocul lor. Iar ei să știe că trăiesc, nu de pe urma meritelor lor, ci de pe urma bunăvoinței lui, așa încît să nu-i iasă din cuvînt. Un om capabil în preajma unui incapabil, ce poate fi mai rău pentru acesta din urmă?... Și totuși, explică-mi, tovarășe Vidu, de ce mai sînt posibile asemenea situații și asemenea relații între oameni?

VINTILĂ : Desprind din întrebarea dumitale o veche iluzie căreia i-am plătit și eu tribut. Sîntem înclinați să ne imaginăm că medicina preventivă este atotputernică. Dacă ar fi așa, am trăi într-o lume ideală. (Pauză.) Știm să folosim și bisturiul la nevoie. (Altă pauză.) Totuși... n-ar strica dacă am dispune de o medicină preventivă mai eficace. Am impresia că, uneori, între om și răsplata pe care o merită, bună sau rea, între om și fericirea sau nenorocirea pe care o merită, distanța e încă prea lungă și drumul prea întortocheat.

EREMIA (după o pauză) : Pentru că valoarea poate fi lesne confundată cu nonvaloarea și invers. Amîndouă se aseamănă sub nu singur aspect : amîndouă au o necesitate lăuntrică vitală de a se afirma drept nouă unitate de măsură și criteriu de comparație între oameni. Dacă nu-și știu satisfacută această necesitate, oricare dintre ele pierе.

CRISTIAN : De fapt, totul se reduce la o singură întrebare : cum de mai există asemenea oameni?

VINTILĂ (după o pauză) : Am avut ambiția să descopăr mecanismul imposturii. Sînt așa pentru că sînt incapabili. Asta-i marea mea descoperire. Multe nenorociri ne-a lăsat moștenire trecutul. Dar cea mai rea dintre ele este incapacitatea. Cînd valoarea fiecărui om va fi maximă, nimeni nu va mai avea interesul să pară altceva decît este. Cît despre Toma, îmi pare rău de el. Dar banul fără acoperire e inflaționist. La un moment dat trebuie să iasă din circulație. (După o pauză.) Mi-am închipuit multă vreme că numai ignoranța e o povară cumplită. Dar acum văd și altceva. Și cel care știe ce alții nu știu poartă o povară nu mai puțin grea. Și cel care ține balanța și are de ales. Omul e încă opac pentru om. Și transparența e încă un deziderat. Dar ne-am deprins să ascultăm și tăcerile.

CRISTIAN : Tovarășe Vidu, nu ți-e teamă și pentru dumneata?

VINTILĂ : Ba da. Ce să fac? Să mă las și eu acoperit de ape? Să pier cu zile? Am străbătut un drum lung și sînt mulțumit că l-am parcurs. Dacă ar fi s-o iau de la capăt, n-aș alege altul. Dar acum, la această răsruce, sînt și obosit și plin de praf. Sînt nevoia unei purificări. Altfel nu sînt în stare să merg mai departe. Vreau să intru într-o apă proaspătă și răcoritoare.

LELIA : Nu știu de ce... dar am sentimentul că viața, în loc să se simplifice, s-a complicat într-un anume sens.

VINTILĂ : Înainte fiecare trăia pentru el. Acum fiecare răspunde de soarta tuturor. Și toți de soarta fiecărui. Asta e povara noastră... și mîndria noastră. Învătam o meserie grea. Meseria de stăpîni. Și e greu, pentru că toți venim de departe. De aceea, avem atîta clișee pe ciubote și uneori ostenim. Dar tot de aceea ne-am învățat cu mersul și am ajuns acolo de unde putem privi departe. Presiunea tuturor acționează asupra fiecărui... ca presiunea apelor în adîncuri, care aduc la suprafață talazurile.

(Claxon de mașină.)

LELIA : Valurile poartă la mal și catranul de pe fundul corăbiilor... și algele moarte... și uneori leșuri de oameni.

VINTILĂ : Dar marea e nemuritoare, prieteni. (După o pauză.) Și fericirea este indivizibilă. Sînt un egoist la pătrat. Vreau fericirea absolută, totală. Și doar descifrarea adevărului te obligă la acea încordare a minții fără de care nu există fericire. (A venit în

prim-plan.) Pentru tot ce nu știm și pentru teama de neștiut, plătim. Timpul e prețul. Cunoașteți vreun bir mai greu decît timpul pierdut ? Timpul tace și trece.

(A ieșit. Cristian îl urmează.)

EREMIA : Ai să pleci cu Toma. (Claxon de mașină.)

LELIA : Locul meu e lingă el. Am împins înstrăinarea dintre noi pînă la ultima limită. Încet acum, îl voi regăsi.

EREMIA : Ai uitat tot ce-ai pățimit din cauza lui ? !

LELIA : N-am uitat nimic.

EREMIA : Și totuși... ? !

LELIA : Pentru ce mă privești așa ?

EREMIA : Pentru că te-am pierdut.

LELIA : N-am fost niciodată a ta.

EREMIA : În visele mele, ai fost. De fapt,

în fiecare dintre noi, care te-am iubit, a fost ceva bun. Altfel nu te-am fi iubit.

LELIA : Să nu-mi spui că sînt un ideal. Nu sînt decît o femeie.

EREMIA : Acolo, în orașul nostru, acum dispărut, ai fost un ideal. Un ideal de frumusețe și armonie. De aceea, ai și semănat atîta discordie între noi.

CRISTIAN (revine, alergînd) : Doctore ! Repede... Amza...

(Ies toți trei, alergînd. Întineric.)

VINTILĂ (din întineric) : Pe omul acesta l-a ucis năzuința oamenilor spre dialog, aspirația firească a fiecărui om de a se afirma pe merit, și moartea lui mi se pare normală. mi se pare a fi în firea lucrurilor. Mi-ar fi plăcut să am despre el numai amintiri bune. Dar parcă se poate vorbi despre morți numai de bine ?

Încet, cortina cade

SFÎRȘIT

iulie 1956—ianuarie 1968

februarie—aprilie 1969

octombrie 1971